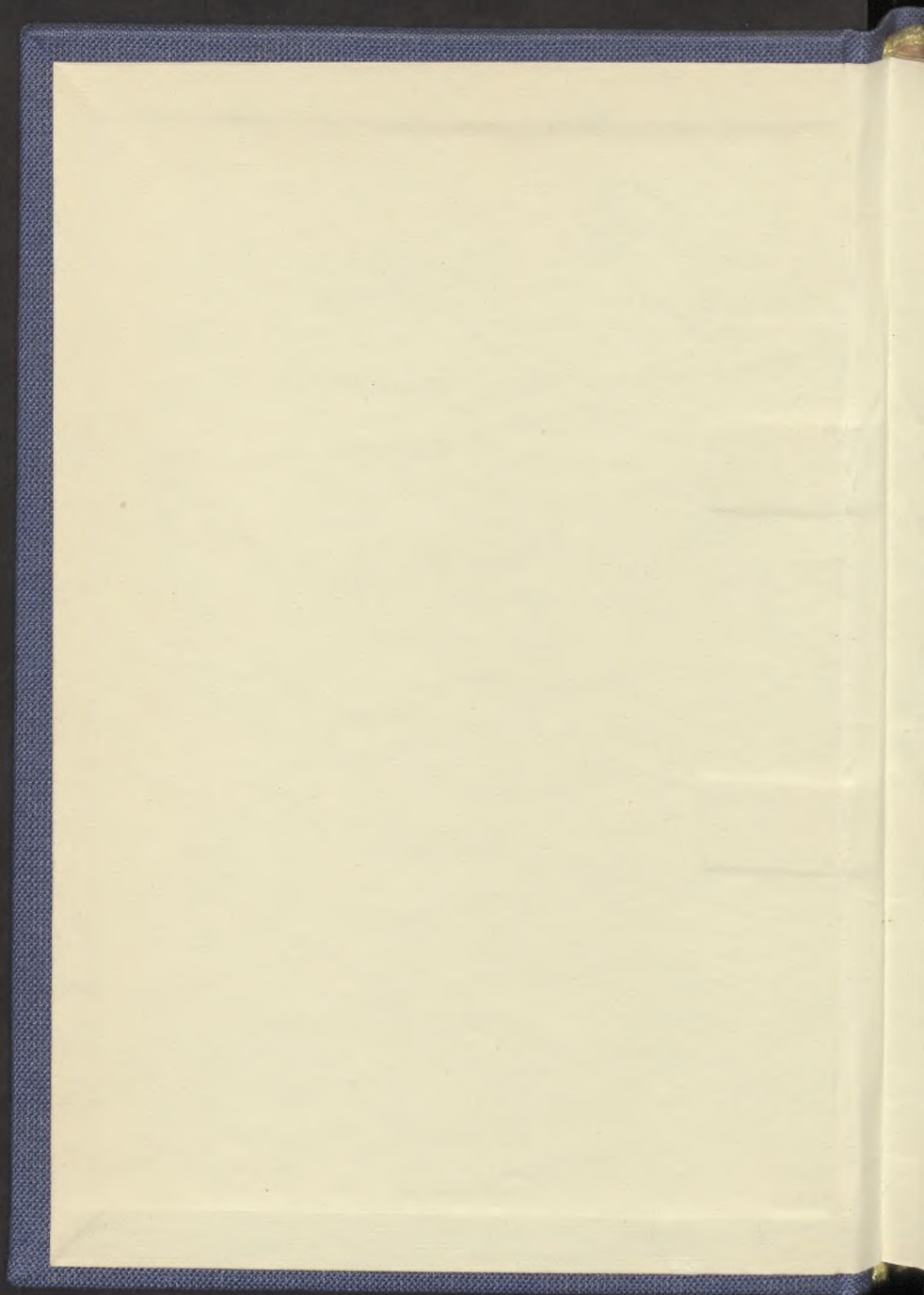
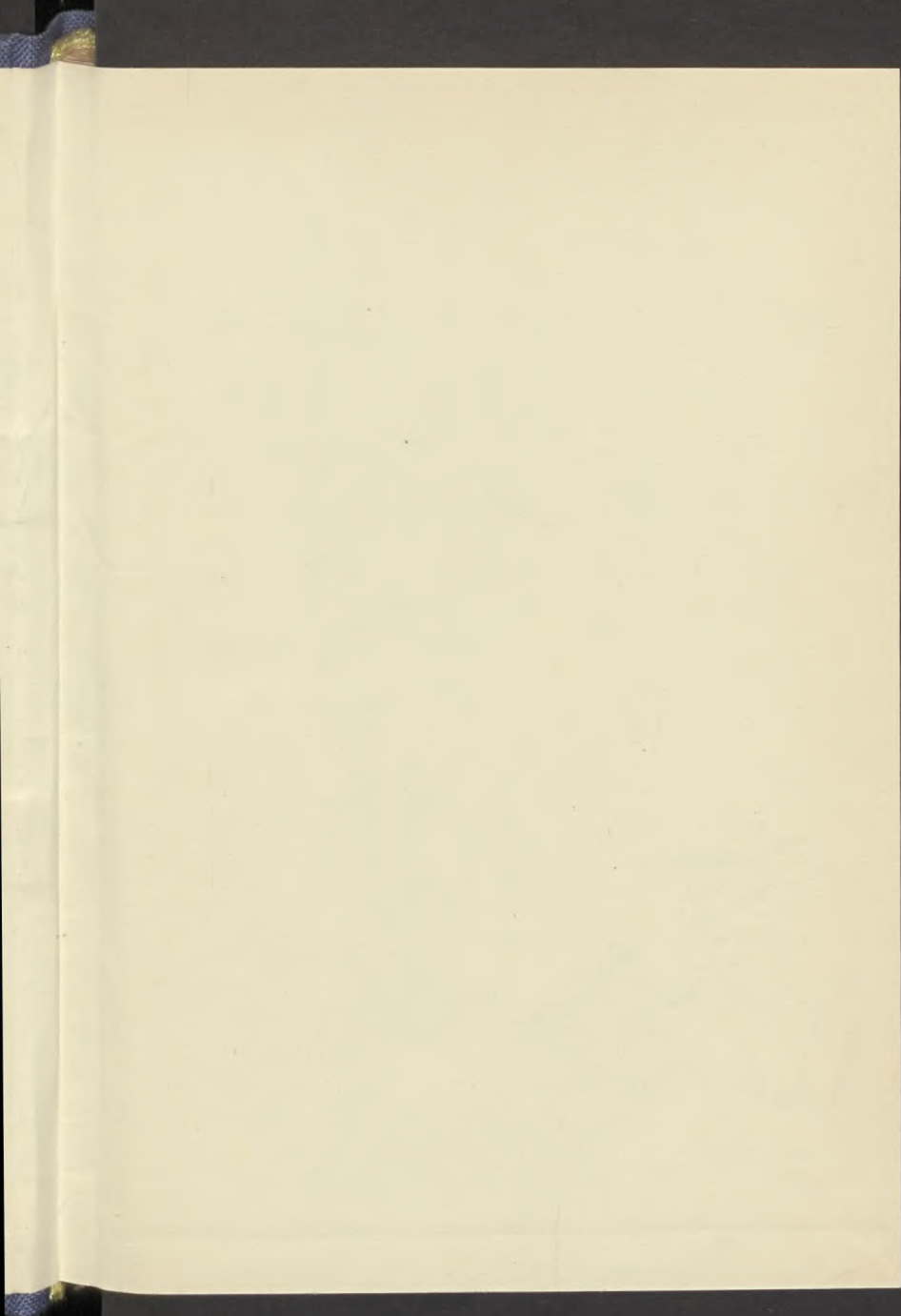

M
.....
313.944

OSZK

.....

OCTAVE MIRBEAU

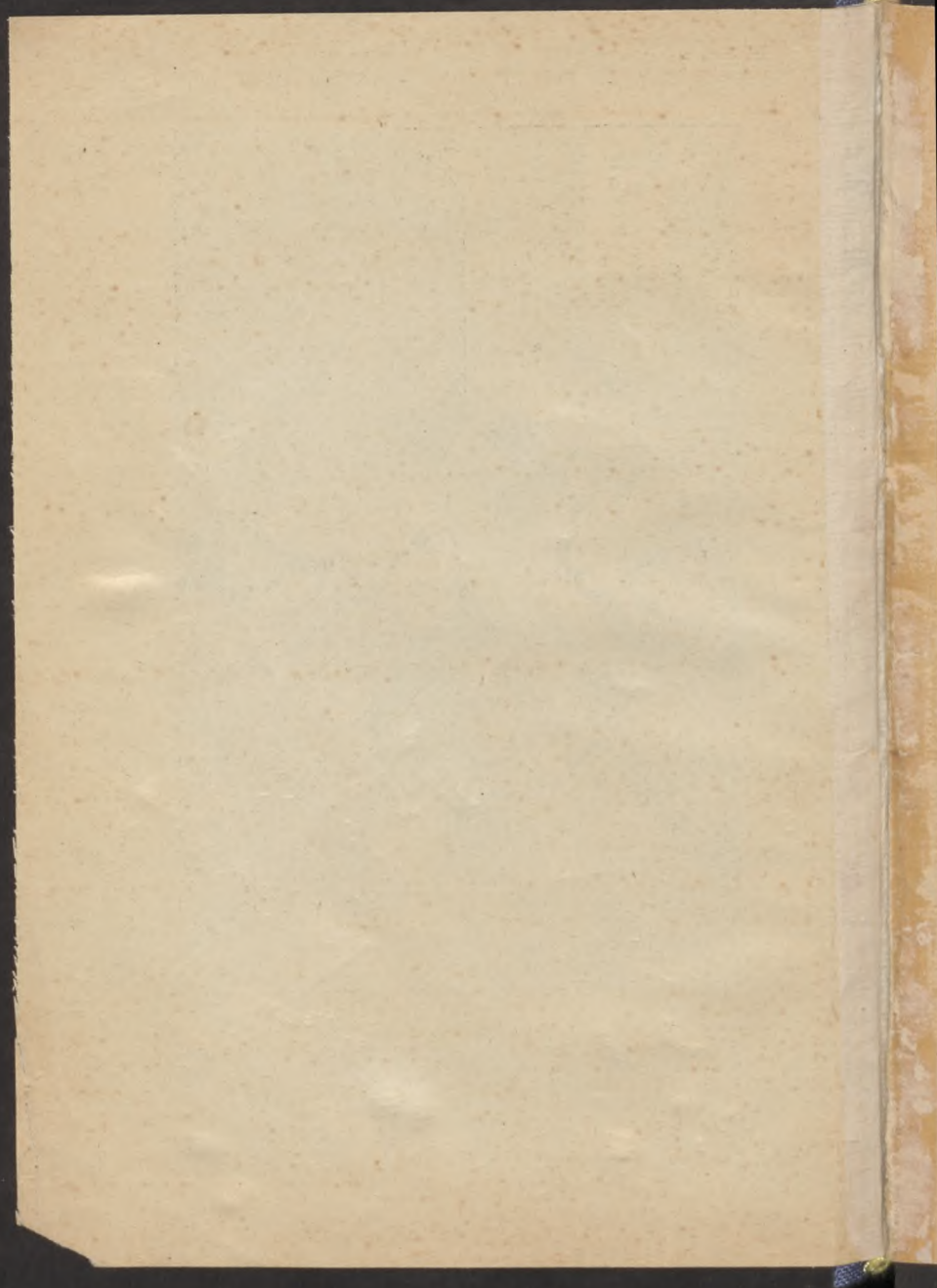
M

313.944

OSZK

Egy finom úr
története

250—

Szenvedélyek
könyvei.

1. szám.

Egy finom úr története

Írta :

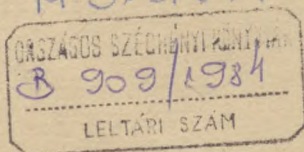
Octave Mirbeau

Verlag Julius Fischer, Wien

Gáspár Endre fordítása.

M 313.944

I.

Nem hiszem, hogy valaha rossz lettem volna. Nem, erről szó sem lehet. Már gyermekkoromban olyan kifejezetten, sőt tulzottan fájdalmas érzékenység fejlődött ki bennem, hogy szinte betegesen fájt nekem, ha mások szenvedtek . . . kivéve — ez azonban magától értetődik, mert művésztérmetem van — ha az illetők abnormisan rutak voltak, vagy valamilyen testi hibával voltak megverve. Ah! soha én Rhodin esztétikájának igazságát elfogadni nem fogom — ezt mindenki elhiheti. Mi több, azzal is dicsekedhetem, hogy Balzac szobrát sült krumplival dobáltam meg.

Emlékszem még, hogy megsirattam két álló hétig egy madár halálát, akit foglyul ejtettem s akinek fejébe csinos, csipkével diszitett vörös vászonfőkötőt nyomtam. Ez a haláleset ihletett első verseimre, melyek sok csinos nő szemébe csaltak könnyeket! . . . Szinte látom még magamat falunk temetőjében, amint köny-

nyeket hullatok s úgy jajveszékelek, mint egy megsebzett madár abból az alkalomból, hogy szüleimet kísérem ki egy ember temetésére, akit nem is ismerek s akihez semmi közöm sincsen. És látom atyámat is, aki nem értve zokogásom okát, vállon ragad és ezt mondja:

— Meg vagy bolondulva?... Mit bõgsz?

— Nem tudom.

— De hiszen te soha nem is láttad Jumeau apót?

— Nem!

— Na hát!... butaság tőled így sirni... Nálam más a helyzet! én sirhatnék, az én sirásomnak meg volna az értelme. Nem mintha Jumeau apó valami derék ember lett volna, akit nagyon szerettem, hanem mert olyan bérlő volt, amilyet nem igen találok egyhamar. Én sokat vesztek Jumeau apóban. Nekem nagy veszteségem ő, annyi szent. És látod, én mégse sirok! Hát csak töröld le te is szépen a szemedet, kis tökfilkó! Nevesd el magad! Nevezz hát már, adta fickója!...

Zokogásom erre még hevesebb lett, úgy, hogy ölben kellett kivinni a temetőből. Hazaérve apám ezt mondta anyámnak:

— Ördöngös kölyke! Ebből ugyan ne-
héz lesz embert faragni! Nagyon ideges.
Nagyon érzékeny. Igazi anyámasszony kato-
nája.

Volt egy kis kutyám, egy Pomponnet
nevű fehér pincsi. Igen, én úgy hívtam,
hogy Pomponnet. Vándorkomédiások fe-
lejthették a falunkban, én felszedtem és
szerettem. Kedves, tanulékony, mindig já-
tékra kész cimbora volt, aki úgy tudott
kétlábon állani, mint egy apró ember.
Pompásan elszórakoztunk kettesben. Avval
töltöttem az időt, hogy minden erőmből
huzgáltam a farkát, mely sűrű, bolyhos és
selymes volt s ennek következtében a csi-
nos kis farok néhány hét alatt olyan sima
és kopasz lett, mintha patkányé volna.
Ah! a szegény Pomponnet! Még ma is,
annyi esztendő után megsajdul a szívem,
ha rágondolok. Milyen barátságos, hízegő,
kedves volt és hozzá milyen tréfás! A te-
kintetében igazán volt valami emberi. Egy
hegyes csonttól döglött meg, mely kilyu-
kasztotta a beleit. És a halálharca retten-
tes volt. Elveszte olyan irtózatosan lesujtott,
hogy hozzátartozóim komolyan megőrülé-
semtől tartottak.

— Egy kutyáért! — mondta atyám.

— Egy piszkos kis kutyáért — toldotta meg anyám.

— Nem mondom — duplázott rá a nevelőnő — ha atyjáról vagy netán édesanyjáról lesz szó... mit fog akkor csinálni, György urfi?

Még ezer más példáját sorolhatnám elő különleges érzékenységemnek, melyek az elmondottaknál is megatöbbek és kedvesebbek. Mind azt igazolnák, hogy jó természet vagyok, ellentétben azzal, amit egy sereg ember gondol rólam, akik rossz szul ismernek.

De akármilyen érzékeny is voltam, nem találkozhattam sánta, ferdenövésű, vagy pupos emberrel, főként pupossal, akin nevettem volna; nem láthattam kiütéses arcot, amelytől ne undorodtam, sőt bátor kis ember létemre, a gyűlölettel határos undorral el ne fordultam volna. Nevetésem ilyenkor olyan kihívó volt és gyűlöletem olyan heves, olyan szenvedélyes, hogy kevés híján bizony szivesörömet dobáltam volna meg őket kövekkel. Gyakran ennél is jobbakat találtam ki, mert érzékenységem mellett nemkülönben találékony is voltam.

Minden hét szombatján egy öreg kol-

dus jött el hozzánk kéregetni, aki szinte teljesen vak volt és arca tele volt fekélyekkel. Mindig egy karaj kenyeret kapott, melyet házunk vasrácsától néhány lépésnyire, egy kövön ülve fogyasztott el. Én erre a kőre egyszer hegyével felfelé fordított szögeket szórtam, másszor meg szúrós üvegszilánkokat, melyek a fű és az avar között nem voltak láthatók. És mikor az öreg koldus elment, siettem megnézni a helyet, ahol ült. Majdnem mindig találtam egy csöppnyi vörös és egészen friss vért. Ez nagy gyönyörűségemre szolgált.

Egy suszter lakott a tőszomszédságunkban. A suszternek volt egy istenverte kis fia, aki olyan tökéletesen, olyan iszonyuan pupos volt, hogy ha az ember a háta mögött ment, nem lehetett látni a fejét. Szegény, igazában nem is volt emberi lény, csak pup, egyetlen pup, mely rövid és csámpás lábakon gurult. Ez a pupos felháborított. Valahányszor csak alkalmam volt találkozni vele a kis zugban, mely a két házat egymástól elválasztotta, vagy künn a réten, erősebb létemre valóságos gyönyörűségem telt benne, ha néhányszor belerughattam, megöklözhettem, vagy úgy elgáncsolhattam, hogy nagy kő módjára

görgött a porban.

Szüleim, akik kitűnő földbirtokosok s az isteni és emberi törvényeket tisztelő derék polgáremberek voltak, olykor-olykor megróttak ezért:

— György, ez nem helyes! György ezt nagyon rosszul teszed! Az emberi gyöngeségeken nem szabad nevetni! A szerencsétleneket bűn megütni, még ha puposak is! Tőlünk telhetőleg igyekeznünk kell sajnálni őket. Mi nem kívánjuk, hogy az ember odáig menjen a részvétben, hogy sajátmagát megfossa valamitől, vagy hogy akármit is odaadjon nekik. Nem. De azért a másik végletbe sem szabad beleesni és nem szabad ütlegetni szegényeket. Ez bűn!

De ezt olyan engedékeny hangon mondták és ők maguk is úgy nevettek egy nevetséges nyomorék láttán, hogy ezek a családi intelmek ahelyett, hogy jobb utra térítettek volna, inkább felbátorítottak arra, hogy az emberi fájdalmak között megkülönböztessen a nemes fájdalmakat, melyek iránt részvéttel kell lennünk és a groteszk vagy nemtelen fájdalmakat, melyektől undorodnunk és melyek fölött csufolódnunk illik. Mit mondjak? Akármilyen gondos is volt a nevelés, melyben részesítettek, arra

az egyre senkisémet tanított meg, hogy a földön valójában csak egy fájdalom létezik és ennek a neve: a Fájdalom!

Ezek az érzések a korral és olvasmányaimmal megmaradtak, sőt — szegyenkezve kell bevallanom — növekedtek. Szenvedélyesen iparkodtam mindent megtanulni. Gyakran, tépelődésem óráiban heves szemrehányásokat tettem magamnak ezekért az érzésekért. Valósággal megvettem magamat értük. Mindent megkiséreltem, hogy akarattal és belátással legyűrjem magamban őket. De azok erősebbek voltak belátásomnál és akaratomnál. Akkor aztán, hogy valamiképpen mégis helyreállítsam szellemi egyensúlyomat, mindenáron összhangba akartam hozni érzéseimet eszemmel. Így érveltem tehát:

— Alapjában véve helyes ez így. És az érzések, melyeket kárhóztatni próbálok, nem is olyan közönségesek és aljasok, mint gondolom. Sőt igazában még csodálatos is, mennyire meglepően megegyeznek a modern tudomány összes tételeivel. A természet maga tiltakozik bennem azoknak a lényeknek gyöngesége és vétkes hasznavehetetlensége ellen, akik képtelenek arra, hogy földünkön kifejlődjenek! A természet

egyedül az erővel, az egészséggel és a szépséggel törődik! A legyőzhetetlen élet nagy munkájához neki szüntelenül növekvő erőre, mindinkább harmónikus formákra van szüksége. Enélkül csak a halál lehetséges. Én viszont teljesen képtelen vagyok az anyag halálának elképzelésére. Ezért pusztítja ki tehát a természet irgalmatlanul az összes, harmónikus és erős életre alkalmatlan szervezeteket. Én ugyan ölni nem tudok; legalább is azt hiszem, hogy nem tudnék ölni, hála rendkívüli lelki finomságomnak, mely addig megy, hogy minden vér láttára elájulok, hacsak nem csavargók vagy koldusok véréről van szó. De ha ölni nem is tudok, tudok gyűlölni, kénytelen vagyok gyűlölni a kicsinyeket, a szenvedőket, a szerencsétleneket, az idomtalanokat és a korcsszületteket, olyan elkéseredett gyűlölettel, hogy csupán gyűlöletemnek elszigetelő erejénél fogva képtelenek legyenek másokba átvinni hibáik magvát, rutságuk elemeit... hogy ne születhessenek tőlük életre nem való torzképei a létnek, emberi roncsok. És nemcsak a természet sarkal arra, hogy így cselekedjem, hanem a társadalom is parancsolólag írja elő ugyanezt. Én csak ennek a két

hatalomnak eszköze vagyok, melyeket valahogyan egy szent lánc kapcsol össze egymással: a nyomorúság világot átölelő gyűlölete!

És a továbbiakban el fogom mondani, miképen sikerült átvinnem a gyakorlatra ezt az elméletet, melyet az okoskodás elvethet, de melyet a tudomány a faj boldogságára való tekintettel kénytelen elismerni.

II.

Rátérek arra, hogyan alkalmaztam az életre a fentebb röviden kifejtett tudományos elméleteket.

Husz esztendő voltam és mindenki jókedélyű, eleven fickónak ismert. Büszkén viseltem magamon azt, amit egy francia költő a szépség szégyenbélyegének nevez. Akár nevelésemnél, akár eredendő hiuságomnál fogva nem tudtam, mitévő legyek az életben s így igazában a semmitetés leghétköznapibb értelmében semmit sem csináltam. Az összes szabad pályák és egyéb foglalkozások, melyeket módomban állott volna választani, mélységes undorral töltöttek el. Beértem hát azzal, hogy a falu széplányai között válogattam, akiket — mi

tűrés-tagadás — férfias termetem és szépségem nem hagytak hidegen... Szüleimet ugyan színleg kissé elkészerítette naplopó életmódom, de alapján hízelt nekik nagyszámu sikerem... Utoljára is ebben foglalták össze véleményüket:

— Jó bor soká forr.

Vagy pedig:

— Sebaj no, fiatalság bolondság.

Mert nekik érzékük volt a közmondás-szerű igazságok iránt és józan gondolkodásu emberek voltak... Így telt el ifjúságom, nem ugyan zökkenők, de nagyobb tragédiák nélkül, tekintettel arra, hogy áldozataim szülei vagy férjei nem mindig bírtak velem szemben olyan bölcs belátással, mint saját szüleim. A plébános, házunk barátja és csaknem állandó vacsoravendége nem egyszer kényes és bonyolult ügyekben volt kénytelen közbenjárni, melyeket ügyessége és a szent vallás mindig az én javamra döntöttek el. Ugyancsak megvédett a papák és férfiak bosszujától az a körülmény, hogy atyám a község polgármestere és a kerület békebírájának helyettese volt; és a derék atyafiak, akiket rettegéssel töltött el ez a két félelmetes hivatal, hagyományos tisztelettel viseltettek

a társadalmi különbségek vas-törvénye
iránt...

Szó sincs róla, hogy szerettek volna... Már tudniillik, hogy a fentemlitett apák és férjek szerettek volna... Inkább azt mondhatnám, hogy gyűlöltek és ez a gyűlölet, ha sanda pillantásokon kívül egyébben nem is jutott kifejezésre, semmiképen sem volt indokolt velem szemben, aki a községet évenként néhány soronkívüli porontyal ajándékoztam meg, kik erőm és szépségem egyrészét örökölték tőlem... Nyilvánvaló tehát, hogy az emberi nem nemesítésén és ennek következtében boldogságán dolgoztam. Ez az egyetlen megfontolás elég volt ahhoz, hogy büszkévé tegyen és meggyőzzön felőle, milyen jó és hasznos honpolgár vagyok, sokkal hasznosabb, mint ha tucatemberek mintájára erőmet és hatalmas nemzőképességeimet a jegyzőség kitanulására pazaroltam volna, amire atyám becsvágya unszolt, vagy ha valamilyen üzlet pudlija mögött penészedtem volna el, amire a modern élet iránt több gyakorlati érzékkel bíró anyám szeretett volna rávenni... Noha társadalmi pozícióm kielégített, mégis éreztem, hogy életemből hiányzik valami s ezért fölös

óvatosságból a dorbézolásra is ráadtam fejemet.

A falubeli lányok között csupán egy állott ellen csábításaimnak és én éppen ezt az egyet kivántam a leghevesebben... Nagyszerű teremtés volt, habfehér bőrrel, lángvörös hajjal és szomorú, végtelenül kéjes szemekkel... Azt hiszem, sohasem találkoztam nővel, akinek kifejtettebb, de egyben kecsesebb és hajlékonyabb idomai lettek volna... Igazi angyal volt ez a leány, tökéletes remeke a természetnek. Szépsége, de főként ellenállása tébolyító vággyal töltött el utána. Soha udvarlásomat elfogadni nem volt hajlandó. Minden hozzá intézett ajánlatomra — pedig egy este már odáig ragadtattam magam, hogy formálisan megkértem a kezét — olyan szenvedélyes „nem“-mel válaszolt, hogy csirájában megölte minden reményemet... minden reményemet, hogy valaha mégis meghódíthatom... Egy borus téli estén, mikor épen vadászatról jöttem, véletlenül elém került az uccán. Nem eresztettem tovább.

— Jó estét, Marie — mondtam neki.

— Menjen dolgára — felelte.

— Ugyan, Marie, miért löksz így el magadtól?

— Hagyjon békén!

— Kivánlak... akarlak... és enyém leszél...

— Soha...

— Marie — próbálkoztam tovább, dühtől remegő hangon — akarlak... és enyém leszél!

Derékon akartam kapni, hogy magamhoz rántsam, magamhoz az édes testet, mely keményen feszült érintésem alatt, keményen és gyönyörteljesen, izzóan és mégis fagyosan, az asszonyiságnak olyan illatával, aminőt még sohasem szagoltam és mely egész lényemet megrészesgítette.

Hirtelen kibontakozott ölelésemből és olyan durván mellbe lökött, hogy hanyattvágódva hemperegtem a földön, miközben puskám kettétörött s ráadásul egyik csuklóm is kifícamodott.

Miután szép szóval semmire sem mentem, megkíséreltem, hogy ijesztgetéssel vegyem le lábáról. Atyám félelmetes tiszt-ségeivel és az elképzelhető legnagyobb katasztrófákkal fenyegettem. Mind hasztalan. A leány még jobban fitymált; ennél több eredményt nem tudtam elérni.

— Soha, soha, soha!

— És ha a fejedet is be kellene zuz-

nom és ha a melledet is át kellene dőnöm és ha csak holtan lehetnél az enyém, akkor is enyém leszel.

Erre a kitörésre olyan sértő, ördögi nevetéssel válaszolt, hogy úgy éreztem, mintha éles furót forgatna szivemben. És a nevetés az ing leheletfinom vászna mögül hullámozón elővillogtatta keblei imáandó gömbölyűségét.

De nemcsak megvetett, nem is félt tőlem ez a leány, sem tőlem, sem atyámtól, sem a plébános urtól, sem a vallástól. Dühöm és vágyam tetőfokára emelkedett.

Marie közvetlen közelünkben lakott szüleivel, az ucca másik oldalán, pontosan szemközt a kötélverő viskójával, egy fehér házikóban, melynek homlokfalát egészen befutotta a vadszőlő. Foglalkozására vasalónő volt. Naponként huszszor-harmincszor elhaladtam a ház előtt egyenes testtartással, kifeszített mellel, gondosan kipödört bajusszal. És gyötrelmem és végtelen boldogság volt számomra őt látni, látni hajlékony derekát és csodálatos arcát a szőlőindák arabeszkjétől keretezve, amint rózsaszín szépségében kiragyogott a szoba fenekén kötelekre aggatott fehérenemű közül, ahol dolgozott. Soha nem nézett rám, egyetlen pillanatra sem

emelte felém hajának rőt aranyától dus fejét.

Legjobban az keserített el, hogy napi munkája végeztével, minden este átment a kötélverő ronda, szurtos és fekete viskójába, melyet betöltött vidámságával és szemeinek fényével, Mi keresnivalója volt ott? Mi vonzotta ebbe a mocskos vityilóba, ahol minden bűdös volt a bőrhulladékoktól és a szuroktól?

Egy szép napon megtudtam, hogy látták, mikor szájon csókolta a kötélverő fiát, a kis pupos szörnyeteget, akinek pupja nőttön-nőtt és olyan leirhatatlanul elhatalmasodott, hogy arcából nem is látszott ki már egyéb, mint két fajtalan és csufondáros apró szem.

Ismertem a nőket annyira, hogy tisztában legyek vele, mily könnyen hajlik az asszonyi sziv a szájalomra és a perverzítésra. Tudtam, hogy legtöbbjüktől idegen az utálat érzése és hogy nem egyszer látni nőt, aki vonaglik a gyönyörtől egy torzszülött csókja közben. Vajjon a szájalom érzése, vagy az irtózatban talált természetes gyönyörűség vitte rá Mariet, hogy ajkát s talán még pompás testét is megfertőztesse ennek a kis puposnak érintésével?

Be kell vallanom, hogy mélységesen megalázottnak éreztem magamat. S ahelyett,

hogy az elbeszélt csók kiábrándított volna szerelmemből, olyan vad vágy vett erőt rajtam, hogy egyetlen pillanatra sem találtam helyemet. Akkoriban történt, hogy gyilkos örömmel vetettem magam az alkoholivás legüvöltőbb mélységeibe.

III.

A kis pupos!... Nem vitt rá a lelkem, hogy elhiggyem. Nem... nem... Valahányszor elmentem a vadszőlővel befuttatott ablak előtt és láttam őt meztelen karjával, rózsaszínen villogó nyakával, testének egész pompájában munkája fölé hajolni, egész lényem fellázadt e lehetetlen és gyalázatos bujaság ellen... Nem... nem... ez nem lehetett igaz.

Mindazonáltal tisztán akartam látni.

Egy délután, mikor Marie fehérenmüt hozott hozzánk és az egész lakásban nem volt más kettőnkön kívül, hirtelen megkérdeztem tőle:

— Marie... Igaz az, hogy a kis pupost szereted?

— Igen — válaszolta — szeretem...

A kérdés, melyre aligha volt elkészülve, csöppet sem hozta ki sodrából, a legcse-

kélyebb mértékben sem ijesztett rá... A dolog nagyon felbőszített...

— Nem arra vagyok kíváncsi, hogy szereted-e a kis pupost... hanem, hogy a kedvese vagy-e... Érted? Ez nem ugyanaz...

Marie habozott egy pillanatig, aztán egy kárörvendő pillantással így szólt:

— Igen... a kedvese vagyok...

— Nem igaz — kiáltottam — hazudsz!...

És nevetésben törtem ki, keserves nevetésben, mely inkább nyöszörgéshez hasonlított.

— Nem igaz! Nem igaz!... Csak csufolódásból mondom...

Minden felelet nélkül letette kosarát a szoba közepén álló asztalra és csipőre tett kézzel, fenyegető vagy védekező testtartással rámszegezte gunyoros, kihívó és minden félelemtől ment szemeit... A nyitott ablakon beáradó napfény aranyosan megcsillogtatta haját. És ebben a pillanatban olyan észbon-tóan kíváncs volt, mint még soha... El-sápadtam; a vér úgy tódult szívembe, mint a hullámok a felszakított zsilipen át...

— Miért vagy a kedvese? — kérdeztem tovább rövid hallgatás után, most már kevésbé érdes és csaknem fájdalmas hangon.

Marie egyszerűen válaszolt:

— Mert szeretem...

— És miért szereted?

Vállat vont és hozzálátott, hogy szép rendben kirakja kosarából a fehérneműt az asztalra, miközben odavágta:

— Mit tartozik az magára?

— Miért szereted?

Ebbe a megismételt kérdésbe mindent beletettem, ami szerelmi vonzerő, testi csáb és tompa düh csak volt bennem... De ő csak ennyit mondott:

— Mert szép!

— Nem tűröm, hogy így kicsufolj!

Marie keményen hozzátette:

— Szép mert szegény... mert mindenki bántja és üti... mert szerencsétlen...

— Ah! ah! a részvét, azt már ismerjük! — kiáltottam —. Én is tudom, mi a részvét... de én csak az erősek, a nagyok, a gazdagok, a boldogok iránt érzek részvétet... Te... Ah! ah!... te őt szereted, te dajna... Igen... igen... szereted... mert a puposok... szóval... ördögbe is!...

Majd hirtelen ellágyultan könyörgésre fogtam a dolgot:

— Hallgass ide, Marie... én is tudok a szerelemből mindent, amit a puposok tud-

nak... és még sok mindent azonkívül...
Jer ide, Marie!...

Ügyet sem vetett rám... Tovább rakosgatta az asztalon a kivasalt ruhát, apró halmokat emelve belőlük.

— Nézz rám, Marie. Én szép vagyok, férfi vagyok... És ha a gonosztságot szeretted, biztosítalak, hogy több gonoszság van bennem, mint az összes puposokban együttvéve. Hallgass rám... Lehetetlen, hogy odaadd magadat egy ilyen szörnyetegnek. Ez vétek, ez a legnagyobb vétek. Igen, igen, vétek magad iránt, Isten iránt, a természet iránt, fajtánk iránt. Isten, a természet, fajtánk és én magam nem nézhetünk el ekkora merényletet az élet legszentebb törvényei ellen. Olvastad Darwint? Olvasd Darwint. Odaadom neked a könyvet. Meg fogod látni! Te, az erő, az egészség, a testi tökély — evvel a szörnyeteggel? Képtelenség! Én mondom neked, hogy ez lehetetlen! Vagy ha mégis, hát akkor nincs többé semmi; nincs többé harmónia, szépség, egyensúly, nincs többé semmi a világon, egy nő irtózatosszeszélye miatt. És nemcsak Istent haragítod magad ellen és idézed magadra sújtó kezét, nemcsak a természetet gyalázod, nemcsak a fajt becssteleníted meg, az... az... az...

— Az urfi fajtájából meg én nem kérek!... — szakított közbe Marie, aki, miután kiürítette kosarát és mindent sorban kirakott az asztalra, ismét felemelte kosarát és kifelé indult.

Nem is próbáltam tartóztatni, annyira éreztem tehetetlenségemet vele szemben. Igen, valósággal azt éreztem, hogy sohasem fogom beleolthatni lelkébe a legcsekélyebb vágyat magam iránt, agyába a legcsekélyebb megértést a modern tudománnyal szemben. Csak ennyit tudtam kinyögni:

— Gondold meg, milyen ragyogó, felcséges emberpéldányt hozhatnánk létre mi ketten. Milyen magasztos örömmel dolgozhatnánk mi ketten, akik mindketten erősek és szépek vagyunk, a faj nemesítésén s egyben a haza felvirágoztatásán!

Neki ugyan beszélhettem. Miközben én a fajról szónokoltam, ő azt képzelte, hogy a kis pupost akarom becsmérelni. Hagytam, hogy elmenjen. És távoztában még dühtől és bosszuságtól elfuló hangon kiáltottam utána:

— Jól van hát!... Nem beszélek neked többé semmiről... soha többé... Nem vagy rá méltó, hogy azt az életet éld, amit felkínáltam neked, hogy velem együtt munkál-

kodjál az emberi boldogság nagy művén...
 Átengedlek végzetednek... Eredj... eredj
 vissza a nyomorékokhoz... Élvezd a bűzös
 száját, az odvas fogait... Dörzsöld hozzá
 testedet a pupja ripacsaihoz... Szívd maga-
 dat tele tekintetének irtóztató rutságával...
 de siess... És magadra vess csak, ha nem-
 sokára valami nagy baj lesz... Mert ebből
 még nagy baj lesz!...

A leány csak ennyit válaszolt:

— Nem félek magától. És a kis pupos,
 a szeretőm sem fél magától semmit... És
 maga rut, nem ő... mert maga a gonosz...
 És maga a „fajta“... és a... nem tudom
 már, hogy mondta... És ha valaha is hoz-
 zányul és bántja a kis pupost, a szerető-
 met... Ah! ah! ah!...

Evvel a nevetéssel, evvel a kitörő és
 teljesen értelmetlen kacajjal kinyitotta az aj-
 tót és eltűnt. Dűhtől marcangolt szívvel hal-
 lottam nevetését végig a folyosón, aztán a
 kertben, aztán a rácson kívül.

— Ezért lakolsz... ezért lakolsz...
 ezért lakolsz!... — kiáltottam.

De ő már nem hallhatta szavam és a
 nevetés elnémult és a nyitott ablakon át
 beáradó nap nem fonta már körül arany
 glóriájával Marie haját.

— Igen! igen! ezért lakolsz!...

Soká állottam még ott, hogy fajtalan kéjenc módjára beszívjam az asszonyi illatot, mely Marie után maradt a szobában... ezt a pokoli illatot, mely lángba borította bensőmet és izzóvá forralta a vért ereimben.

— Ezért lakolsz!... És meglakolsz Istenért... a természetért... a fajért...

„Az urfi fajtájából meg én nem kérek...”

Senki sem volt a szobában... Csak a macskánk aludt egy széken és a kis ruha-csomók fehérlettek az asztalon, amint Marie odarakosgatta őket... Talán az itt maradt illata kacagott ilyen gunyosan?

— Ezért lakolsz... ezért lakolsz!...

Zugó fejjel, tompult és gyilkos lélekkel hagytam ott a szobát. És a Háromszalmucca sarkán betámolyogtam egy piszkos söntésbe, ahol késő éjszakáig ittam a kocsisokkal.

IV.

A falutól öt kilométernyire van egy elhagyatott és kietlen hely, melyet a Nagykő kutjának neveznek. Gyászosabb helyet bajos volna elképzelni. A lekopasztott, sivár domb tövében, melynek homokjából csak itt-ott áll ki egy soha nem virágzó, aszott cserje,

mélységes nyílás tátong, melyről azt beszélnek, hogy kut volt valaha. A kut valamilyen csoda, vagy inkább isteni csapás folytán, melyről a vidék legöregebb aggastyánjai sem tudnak számot adni, teljesen kiapadt. A lyuk roppantul mély és ha hitelt adunk a közbeszédnek, époly feneketlen, mint maga a pokol... Magam győződtem meg róla, hogy ha követ hajítottam belé, nem volt hallható zuhanás... A nyílás fekete és hangtalan száját csomósan benőtte a dudva és az egymásba akaszkodott gízgaz. A lyuktól balra, mintegy kétszáz méter szélességben szennyes mocsár terpeszkedik, melynek barnás lápvizében egy piszkosszürke növényen kívül semmi nem terem meg, legfeljebb helyenként néhány szál zöldebb káka. Az egész különösképen félelmetes benyomást tesz a szemlélőre. Mindazonáltal a nyílástól jobbra, a domb egyik hasadékában friss és buján tenyésző növényzet zöldel, melynek karcsu fűszálai úgy ragyognak, mintha aranyból volnának... Az apáról-fiúra szálló mondák, melyek erről az elátkozott helyről szólnak, olyan félelmetesek és félelmetességüket az évről-évre növekvő bizonytalanság annyira fokozza, hogy az emberek iszonyodva kerülnek ki a Nagykö kutját, mintha csak a

halál tanyája, igazi elkárhozott vidék volna... Napjainkig az a hír járja róla, hogy a szellemek itt gyülekeznek éjszakánként és a pásztorok, akiket utjuk a cserjés dombon keresztül vezet, fényes nappal is nem egyszer láttak már a nyílás felett elsuhanó lelkeket, majd tiszta fehérben, majd izzó vörösben s annyi szent, hogy egyik sem látzott igazhitűnek közöttük...

A község és a környékbeli falvak lakói közül egyedül a kis puposnak volt bátorsága idejárni. És ez egészen helyénvaló volt. Torzalakja és gnómteste bámulatosan idevaló volt erre a vidékre... Pompásan összeillettek. Miért és hogyan is szerette volna jobban ez a nyomorék a virágdus mezőket és az erdő titokzatos lugasait, vagy a napfénytől szikrázó réteket és a sugaraktól, borzongástól, folyamzugástól eleven, zajgó életet? Ocsmánysága és idomtalansága ott megtizszereződtek volna; míg itt, ezen az iszonyattal telt helyen a legbámulatosabb összhangban voltak a szikla kidudorodásaival, a fű csenevészségével, a halálos tócsa mozdulatlan és semmit sem tükröztető felületével...

Az igazság az, hogy a kis pupos, aki ügyes kosárfonó volt és itt találta a mes-

társágához legalkalmasabb nyírfát, azért járt ide, hogy összeszedje a finom és hajlékony vesszőket, melyekből hasonlíthatatlan ügyességgel csinos kosarakat és mindenféle formájú nádfonatokat készített és a környékbeli piacokon áruba bocsátott. Mégis állandó sétáinak ez az egyszerű magyarázata nem elégítette ki az embereket, akiknek feje tömve volt természetfölötti elképzelésekkel. Ehhez járult, hogy én, aki mindig gyűlöltem a püspöket, minden örömmel igyekeztem ébren tartani azt a babonát, hogy sátáni összejövetelekre és borzalmas, tiltott szertartások megünneplésére járogat a Nagykő kutjához... És sokszor hajtogattam prófétai hangon:

— Meglátjátok, hogy egy szép napon az ördögök a kut fenekére dobják!...

Egyszer, mikor a rendesnél is ingerültebb voltam, rászántam magamat, hogy én is el látogatok a Nagykő kutjához.

Ha az embert egy csökönyös és boldogtalan szenvedély tartja hatalmában, a megszokott tájak elviselhetetlenül bosszantók, sőt egyenesen kinzók. Az embernek valami másra, más formákra, más arcokra van szüksége, hogy rögeszméjétől megszabaduljon. A meghítt akácсорok csak fokozták vágyamat és a szerelmet, mely bensőmet emész-

tette, valósággal gyilkos keserűséggé formálták át. Ahelyett, hogy elmosták volna bennem Marie képét, még élesebben és tisztábban állították eléem, még szebbnek és gyönyörűt ígérőbbnek mutatták. És mindamellett, mikor azon a napon elindultam a Nagykö kutja felé, nem volt szándékomban... nem, valóban nem volt szándékomban egyéb, mint környezetet változtatni és néhány órára elmenekülni azokról a helyekről, melyek szüntelenül őt idézték emlékembe. Az is megfordult fejemben, hogy a félelmetes halom, a fekete nyílás, a riasztó szakadék, a dudva, a giz-gaz sokkal jobban hozzáillettek akkori lelkiállapotomhoz, mint a termőföldek, melyeknek televényéből virág, gyümölcs és remény zsendült. Isten a tanum, egy pillanatra sem jutott eszembe, hogy a magány közepette, a hangtalan nyílás közepében, mely sem panaszszavakat, sem leejtett testek zuhanását nem hangozza vissza, egyszerre csak ott fogok állani szemtől-szemben a kis pupossal... És csodálatosképen mégis, mintha csak alibit és mentőtanukat akartam volna szerezni a jövőre, a Nagykö kutja felé haladtomban, hatalmas vargabetűt csináltam és sétám céljával merőben ellentétes irányban mentem. Még ennél is különösebb,

hogy amint a falu határát elhagytam, szemközt találtam magam egy arra jövő barátommal, korhelységem és kicsapongásaim egyik cimborájával. Közbevetőleg álljon itt az a néhány szó, amit egymással váltottunk.

Azt mondta a barátom:

— Hová megy?

— A Háromszalmába megyek — feleltem — legalább is a Háromszalma-utcába.

— Kár, hogy nem tarthatok veled. — folytatta ő. — De a mészárosra várok, akinek tehenet kell eladnom. Szívesen megittam volna egy pár decit a söntésben.

— Valóban kár, mert nélküled nem megyek a söntésig. Megyek, alszom egyet a mezőn, valamelyik fa árnyékában. Nagyon furcsán érzem magam.

— Értem! — válaszolt barátom röhögve — valami jóképű lány lesz a derék-aljad. Hehe!...

És odébb állott, mert derék cimborá volt és megértő lélek!

Miért nem mondtam meg, hogy a Nagykö kutjához megyek? Igazán nem tudom. Époly kevésbé tudom, mi vitt rá a hazugságra. Azt hiszem, hogy tetteink bennünk vannak, mielőtt még elérkeznének tudatunkba és hogy akaratunkon kívül vezérlik lépteinket.

A ruhaszállítási jelenet óta nem beszéltem többé Marieval s a kis pupossal sem váltottam szót. Ha az utcán vagy házuk előtt véletlenül találkoztam velük, úgy tettem, mintha nem látnám őket. Marie egy alkalommal házunkba jött és ismét egyedül talált a lakásban, de ekkor sem váltottunk egyetlen szót sem az ügyről. És Marie eltávozóban egy finom mosollyal, mely késszurás módjára járta át szívemet, odaszólt hozzám:

— Ah! hát meg tetszett okosodni, György urfi!... No, ennek örvendek!...

— Igen, igen — feleltem ajkamat rágya — megokosodtam. Bolondság volt tőlem, ilyesmire gondolni. Mostmár nem gondolok rá.

— Ha nem gondol rá, akkor jó!... Akkor elbeszélgethetünk egymással, mint régen.

— Nem akarok veled elbeszélgetni, mint régen.

— Amint tetszik, György urfi!... De az bizonyos, hogy mióta megokosodott, nem olyan kiállhatatlan nekem.

Kedvem lett volna egy ökölcsapással elhallgattatni, úgy belémhasítottak ezek a szavak. De erőt vettem magamon. Sőt még mosolyogni is tudtam. És a leány, mielőtt elment, ezt mondta:

— Jól van hát! viszontlátásra, György urfi. Nagyon, nagyon örvendek, hogy ilyen okosnak látom!

— Igen, igen. És még ennél is okosabb, sokkal okosabb leszek, meglátod.

Ah! ha olvasni tudott volna szivemben, ha látta volna a gyűlöletet, a feneketlen gyűlöletet, mely szivemet marcangolta, iszonyodva menekült volna közelemből.

És most utközben erre gondoltam. Gyorsan haladtam, nagyon gyorsan, miközben cipőmmel hangosan kopogtam a földön és botommal rügyeket, füveket és virágokat vertem le az utra, amelyen elhaladtam. Cél nélkül mentem, minden más cél nélkül, mint menni, fájdalmamat elszibbasztani, kioltani a gyűlölet és szerelem kettős tűzét, mely ereimben izzott. És csak mentem, letérve az utakról és az ösvényekről, a kerítések, az árkok, a cserjesorok mentén. Ha embert láttam a mezőn, messziről kikerültem. Egyszerre csak, mikor éppen egy bokron ugrottam át, az egyik kunyhó mellett szemközt találtam magam atyám valamelyik bérlelőjével.

— Jónapot, György ur!

— Jónapot, Losmeau apó!

És sebtében, szinte fuldokolva hozzátettem:

— Tudja, Losmeau apó, a Háromszalmába megyek!

— Jó, jó, György ur.

Megismételtem:

— A Háromszalmába!

— Jó, jó!...

És továbbrohantam.

Mikor egy óra mulva megérkeztem a Nagykö kutjához, teljesen el voltam csigázva az uttól. Leroskadtam a nyílás közelében egyik hatalmas kötönkre. A mocsár komor volt, a domb kopárabb és foltosabb, mint valaha. Fenn a magasban hollók vonultak el. És a gyászos szürke égből csend, halálos csend hullott alá.

Hirtelen jobbkéz felől egy hang éneklésbe fogott; úgy hallatszott, mintha a cserjéből jönne és ezt énekelte:

Ismered-é... a hont?

V.

A hangban, mely a cserjés mögül énekel, felismertem a kis pupos rikácsoló vihogságát.

A hang tovább énekel:

Ismered-é... a hont?

Valami névtelen felindulás szorította

Össze szívemet, olyan döbbenetes és heves felindulás, hogy, lelkemre, képtelen volnék megmondani, vajjon a vad gyönyör, vagy a gyűlölködő düh egy fajtája ejtett-e hatalmába. A villanásszerű érzéseknek, melyek átömlenek rajtunk, van egy hevességi fokuk, melyen szerelem és gyűlölet egyetlen kábulatban olvadnak össze, melyen az öröm pusztán erősségénél fogva fájdalomassá válik s a fájdalom úgy ragad magával, mint a gyönyör egy hullámverése. És a táj, melyet a hang egy pillanatra meglelkesített, még ijesztőbbnek tűnt fel előttem. A dudva és a vadon burjánzó gyom, mely mozgó tömegével eltorlaszolta a nyílás száját, kinyilni és becsukódni látszott, mint valami mesebeli szörny állkapcsa. És az ég a halálos víz fölött még ólomszínűbbre vált.

Némi hallgatás után a hang mostmár közelebbről ismét felharsant:

Ismered-é... a hont?

Nem is ének volt ez: olyasmi volt ez, mint egy elcsukló és remegő vihorászás, egy meghatározhatatlan hang, melyben volt valami a majom visongásából, az orgona bugásából, a kutyaugatásból és a varjúkárógásból. Minden kellemetlen és otromba hang egybe látszott olvadni ebben az ének-

ben, mely a cserjés mögül hangzott. A cserjés mögött ténfergett, onnan közeledett hozzám... majd tisztán kivehetően, majd elfojtottan; és én halk toporzékolással hallgattam az énektől megzördülő ágak ropogását. Aztán csend lett, nemsokára újra megszólalt a hang és ismét elhallgatott.

Gépiesen, szinte részegen állottam fel. Mitől voltam mámoros? Nem tudtam. Fel-emeltem egy kődarabot és belehajítottam a nyílásba. Aztán hallgatóztam. A legkisebb nesz sem jelezte, hogy a kő földet ért. Csak esett, esett folytonosan és szüntelenül, zajtalan eséssel, mintha a földgömböt kellene átszelnie. És a mélységbe dobott kőnek ez a csendje, ez a félelmetes csend olyan nyomasztó volt, hogy kiszáradt torokkal és verejtékező homlokkal kapkodtam lélekzet után.

A hang újra kezdte:

Ismered-é... a hont?

és csakhamar abbahagyta. S az ágak zöreje is elnémult. Ekkor hirtelen megpillantottam a kis pupost, amint előmászott a cserjésből.

Nem csalatkoztam hát. És ugyan ki énekelt volna rajta kívül a halálnak ezen a tanyáján? Arca oldalt fordult hozzám, ha ugyan lehet azt mondani, hogy szörnytestén egyáltalán meg lehetett különböztetni

az arcot. Lapos sapkával fedett feje alig emelkedett egy centiméternyire vállának domború dudorodása fölé. Válla olybá tűnt, mintha nyakára huzott gallér volna. Igazában semmi emberi nem volt rajta. Iszonyodva vettem szemügyre; teste fatönkhöz hasonlított, melyet valami favágó találomra formált ki néhány otromba fejszecsapással. Ábrázatából nem láttam mást, mint egy pupus vonalat. Csökevényes karjai alatt, melyek ormóttan golyváknak tetszettek, egy köteg frissen szedett nyirfavesszőt hozott.

Megállt a bozót szélén és még egyszer tele tüdőből rákezdett:

Ismered-e... a hont?

Valóban, olyan volt az egész, mint a természet megcsufolása, az élet rettenetes paródiája. Az emberi rutságnak ez a közelsége valósággal megszipitette a domb komor cserjéit. Pusztá jelenlétével álmokkértté változtatta a szennyesfekete és szürkészöld mocsár piszkát.

Kedvem lett volna minden teketória nélkül rávetni magam a nyomoruságos korcszülöttre. De sikerült erőt vennem magamon. Valami fájdalmas téboly kényszerített rá, hogy élvezzem saját megaláztatásomat. Valóban, lehetséges-e, hogy ez a lidércszerű

lény, ez a pápua bálványnál alaktalanabb szörny rabolta el tőlem Marie szerelmét? Elképzelhető-e, hogy ennek ajkai érintsék Marie száját? Hogy Marie csók közben ennek a lehelletnek szagát szívja magába? Hazudott-e Marie, mikor kihívó gyűlölettel izzó tekintetével szemembe vágta, hogy szereti ezt az eleven emberi fekélyt? Lehetetlen!... Ugy kell lennie, hogy hazudott!.. Kitalálta ezt a hazugságot, hogy még jobban gyötörjön és hogy ismervén a vágyak sötét mélyén szunnyadó ismeretlen és kegyetlen ösztönöket, az örületbe, a bűnbe hajszojja vágyamat, mely ő felé vont, szerelmes ajkai, ájuló szemei és remekbe faragott teste felé, amiket a kis puposnak ajkai, szemei és teste mocskoltak be. Nem... nem... ez nem lehetett igaz. Hazudott. Mindenki hazudott. A természet nem követhet el ilyen szentségtörést a megújhodó élet, az örök szerelem ellen.

A kis pupos mozdulatlanul állott. És tökéletes mozdulatlanságában, látszólag földre gyökerezett lábaival most valamelyik kivágott fa öreg, záporverte, féregőrölte törzséhez hasonlított.

— Jer ide!... — kiáltottam hirtelen.

A kis pupos megfordította fejét s meglátott.

— Jer ide! — förmedtem rá még határozottabb hangon.

Iszonyu mosoly jelent meg arcán és remegés nélkül közeledett felém.

— Mit akarsz tőlem?... — kérdezte. Megint ütni akarsz?... Jogodban áll, mert én vagyok a gyöngébb. De mindevvel nem éred el, hogy Marie valaha is szeressen!

— Hallgass! Ne beszélj róla!

És felemeltem kezemet. A kis pupos meg sem mozdult. Vihogva mondta:

— Minél jobban ütsz... annál jobban szeret... Nem egyszer horzsolta fel már ütéseiddel a bőrömet... Ez volt a legédesebb, mert ilyenkor ajkával tapasztotta be sebeim.

— Hallgass! És vond vissza rögtön, amit mondtál!

A kis pupos mosolygott és nem felelt. Mosolya olyan éles és szurós volt, halk és mégis mélyrehasító iróniája úgy megsebzett, hogy minden önuralmamnak vége volt.

Karom szinte magától fejéhez lódult. Az ütés hevességétől kábultan elvesztette egyensúlyát és végigvágódott a földön. De nem vesztette el eszméletét. Még volt ideje ezt mondani:

— Mit segít rajtad, ha meg is ölsz? Marie

holtan még jobban fog szeretni, mint életemben. Minél inkább meghaltam, annál inkább fog irtózni tőled.

— Vond vissza rögtön, amit mondtál — ismételtem tajtékzó dühvel.

Ajka meg sem mozdult kezeim alatt.

Akkor átnyaláboltam, felemeltem a földről és odalépve a nyiláshoz, mintha kődarab volna, ledobtam a mélybe. A dudvával benőtt torok összecsapódott fölötte. Semmi nesz, semmi zuhanás nem hallatszott. Félretoltam a dudvát, a nyílás szélére hajoltam, hallgatóztam. Semmi nesz, semmi zuhanás, semmi... csak valami könnyű, távoli vibrálás, a kut mélyén sodródó kötél halk csobbanása...

És amint ott állottam a nyílás fölé hajoltan, egyszerre csak újra hallottam az éneket, a bozótból rikácsoló borzalmas éneket:

Ismered-é... a hont?

De most én énekeltam, gépiesen, önkéntelenül utánózva a kis pupos hangját. És a szakadék ismeretlen mélységei tompa dübörgéssel visszhangozták a dalt.

VI.

Másnap vacsora után az az ötletem támadt, hogy az estét a kötélverőéknél fogom tölteni. Valami megmagyarázhatatlan nyugtalanság s egyben a kéjes kegyetlenség egy fajtája vont természetszerűleg és ellenállhatatlanul a szegényes házikóba. Bizonyosságot akartam szerezni felőle, hogy a kis pupos nem jött haza, nem támadt fel.

— Nos? — mondtam beléptemkor, a baráti aggódás hangján. — Még mindig semmi ujság?

— Istenem, istenem! — nyögött az apa.

— Vége már neki... vége!... — zokogott az anya.

Marie, aki ott ült a gyászbaborult szülők társaságában, nem szólt semmit. Kemény és merev tekintetét rám szegezte és szemében ott volt a vád, hogy én tettem el láb alól a kis pupost. De nem tudom miért, úgy tűnt nekem, mintha tekintete kevesebb gyűlöletet sugárzott volna, mint annakelőtte.

Az apa egy kis petróleumlámpa világánál holmi régi bőrdarabot cserzett; az

anya, pápaszemmel az orrán, harisnyát foldozott. És Marie nem csinált semmit, csak ült tétlenül, merev felsőtesttel, ölbe-tett kézzel és arca tejfehér volt a szoba félhomályában.

— Furcsa — füztem tovább a szót némi hallgatás után.

És hozzátettem:

— Vajjon mi történhetett vele, Is-tenem!

Két sóhaj, két elnyújtott sóhaj vála-szolt kérdésemre. És Marie még mozdu-latlanabb szemekkel meredt rám. Nyugodt voltam, modorom nagy fesztelenséget áru lt el. Hangom sem remegett, mikor Mariehoz fordulva feltettem a kérdést:

— És maga Marie, mi a maga vé-leménye?

Ugyanekkor az övébe akasztottam te-kintetemet, mely olyan félelmetes volt, hogy a leány nem bírta ki erejét. Lassan-ként, mintegy legyőzötten lesütötte szemeit és látható zavarban kezdte nézegetni a szobát maga körül. A szuroktól bűzös he-lyiség tele volt szerszámokkal és a padlót bőrhulladékok borították. A falon, Marieval szemközt, fekete keretből Carnot elnök szenvedélytelen és halott arca nézett alá.

Tovább kérdeztem:

— Legalább tudják, hová ment?...
Látták valahol?

Az apa egy pillanatra letette munkáját és megjegyezte:

— Nem volt nádjá. Biztos, hogy a Nagykö kutjához ment!

— Ahá! No lám!

— De hiszen annyiszor ment oda, afelől már régen vissza lehetne.

— Semmi kétség, — mondtam én — de a Nagykö kutjánál egy nyílás is van, melynek fenekét senkisé ismeri. És azonfelül... bizonyára... vannak démonok is.

— Biz az meglehet! — vélte az apa.

— Jézus Isten! — mondta az anya, miközben keresztet vetett.

— Legalább is egy démon — vágott közbe Marie.

De ezuttal nem merte szemét rám emelni. Lesütött szempillákkal, kissé remegve, félig nyitott szájjal nézegette ölébe fektetett kezeit, ezeket a hosszú, nagyon fehér kezeket, melyeknek ujjai ugyan a sok varrástól eldurvultak és megkeményedtek.

Odakünn csendes volt az utca. Alig járt rajta valaki. Most, hogy egy lépés vagy valamilyen más zörejt hallatszott, fel-

állottam, odaléptem az ajtóhoz, kinyitottam és hallgatóztam. Aztán visszamentem előbbi helyemre:

— Nem, semmi! Egy idegen ment erre — adtam meg a felvilágosítást elszontyolodott arccal.

Az apa visszatért munkájához, az anyá pedig a pápaszem mögött, összeráncolt szemekkel cérnát fűzött a tűbe. A lámpa fénye durva fénysávokból és fekete árnyékokból formálta ki két szomorú arcukat, melyek még szomorúságukban is olyanok voltak, mint az állatoké; sem örömet, sem bánatot nem mutató, csak az értelemhez nem jutott lények mérhetetlen állati szomorúságát tükröztető arca.

És így maradtunk több, mint egy órahosszat szótlanul.

Ami engem illet, nagy lelki nyugalommal gondoltam a dudvatorokra és a gizzazzal benőtt szájra, mely magába nyelte a kis pupost. És magamban akadozó és szomorú ütemre énekeltem:

Is mered-é... a hont...

És ez járt az eszemben:

— Igen... igen!... Ő most már ismeri azt a hont... Ah! ah! ismeri! És lehet, hogy még mindig zuhan, hogy örökké

zuhanni fog a feneketlen feketeségbe.

Marie továbbra is lesütötte szemét. Vajjon mire gondolt? Mostmár nem nézegette sem saját kezeit, sem a helyiséget, sem a padlót, sem Carnot elnök halott arcát, semmit... semmit... semmit... Én pedig figyeltem a hasán meggyűrődő ruhát, mely sejteni engedte combjainak formáját. Kirajzoltam magamnak fehér és telt karjait, mellének hamvas gömbölyűségét és nyakát, mely körül fürtösen gyűrűzött a lámpa sugarától átvilágított és ámbra-szerűen átlátszó szőke haj. És soha, soha többé a kis pupos undorító és parázna szája nem fogja csókolhatni sem arcát, sem szemeit, sem karját, sem kebleit! Nagy bizodalmat éreztem egyszerre, mely nőttön-nőtt szívemben.

Késő estére járt, mikor kiléptünk Marieval a kötélverő házából. Az utca elhagyatott volt. Az ablakokban sehol világosság. A falu mélységes álmát aludta.

— Jó estét Marie — mondtam.

— Jó estét György urfi — felelt Marie.

Ott maradt mozdulatlanul, zavartan, lesütött szemét a földre szegezve, mely ragyogott a holdfényben, a földre, melyen két megrövidült árnyék fonódott egymásba.

És egyszerre felszakadt belőle a kiáltás:

— Maga ölte meg! Maga ölte meg!

Megfogtam a kezét. Reszketett az enyémben, de egyetlen mozdulattal sem kísérelte meg kiszabadítani. Megismételte:

— Maga ölte meg! Maga ölte meg!

— Hogy mondhatasz ilyent, Marie?

Ez örültség!

Még mindig kezemben tartottam kezét és becézőn megsimogattam.

— Mivégre öltem volna meg? Hogyan öltem volna meg? Megtiltom, hogy ilyeneket mond ..

— Igen... igen... igen... megölte őt.

És kezem, karjain keresztül, fel a válláig siklott, nyakára, mely megcsuklott gyöngye szorításom alatt.

— Ah! Istenem! Megölte!

— Hallgass már végre! Nem tudod, mit beszélsz!

Egészen odaléptem hozzá, olyan közel, hogy mellem az övét surolta, hogy fejem az övét érintette.

— Megölte őt! Megölte őt... meg...

Egy csókkal lezártam a száját.

És éreztem, hogy gyönyörbe szédül ölelésem, csókjaim alatt...

— Nem... nem... György urfi. Ez

lehetetlen... tudja maga is... Hagyjon!

És minden, elcsukló hörgéssel kiejtett szava mindjobban odaadta őt nekem. És kezei görcsösen összeszorultak, beleakaszkodtak karomba, csipőmbe, vállamba. Melle zihált, homloka lüktetett, fogai összeverődtek:

— Maga... ölte meg... őt!...

Hangja olyan volt, mint a sóhaj... mint a görcs...

Ellenállás nélkül vonszoltam ki a faluból. Ötven méter távolságban a helységtől az ut mentén egy kis árok volt, aféle kis kalvária, melybe négy kőlépcső vezetett... Ráültettem a lépcsőkre... Mellültem...

— Marie!... édes kicsi Marie...

Átölelt karjaival és feje mellemre hanyatlott.

— Istenem!... Istenem!... Istenem!... — rebegte.

Ah! mikor erre gondolok!...

VII.

Most három hónapja, hogy Marie nekem adta magát, az elmondott különös, emberfelettien tragikus körülmények között.

És azóta szeret, nem szűnt meg épugy szeretni, mint az első estén, mikor testestül lelkestül átadta magát nekem, kéjvágyamnak a kis kalvária éjtakarta lépcsőin. A nő, aki annyira szenvedélyes gyűlölettel gyűlölt, aki nemcsak, hogy gyűlölt, de végtelen megvetéssel is nézett rám, akitől kimondhatatlan irtózáttal irtóztam, egyszeriben szerelmes asszonnyá lett, maga a szerelem lett sóvár magábafeledkezésével, vonagló szenvedélykitöréseivel, de gyöngédségével és szolganői alázatával is, azokkal a különös vágyakkal, melyeket nem lehet kielégiteni. Neki, aki az önfejlőség maga volt, nincs más akarata, mint az enyém. Azt akarja, amit én és azt teszi, amit mondok, nem kutatva egy pillanatig sem, hogy jó-e vagy rossz, vagy mire fog vezetni. Habozás nélkül elkövetne akármilyen gonosztettet, ha csak egyetlen pillantásommal is kívánnám tőle. Durvaságom, kegyetlenségem sohasem kedvteleníti el. Ellenkezőleg, úgy látszik, mintha bennük találná legnagyobb gyönyörűségét. Hálásnak mutatkozik minden ütésért, melyet néha minden ok nélkül, csupán uri szeszélyből, imádandó testére mérek. Azt lehetne mondani, hogy egész életét egy rögeszme uralja, mely arra

készti, hogy megalázkodjék előttem. Minden, ami megszégyeníti, ami kicsinnyé és silánnyá aljasítja, végtelen örömet okoz neki és testi gyönyörrel borzongatja át. Legnagyobb boldogsága az volna, ha lábaimhoz, lábaim alá kuporodna és én irgalmatlanul tipornám, rugnám.

És ezt az egész csodálatos átalakulást a kis pupos vére idézte elő egyetlen másodperc alatt! Attól a pillanattól kezdve, hogy megérezte bennem a kis pupos gyilkosát, önkéntes rabszolganőmmé lett. Egész büszkesége porba omlott előttem, aki ki tudott oltani egy életet! A szerelmest megvetette. De a szerelmes gyilkossá lett és ezért imádta! Az odaadás milyen ijesztő szenvedélyéből van összegyurva az asszonyi test és lélek? Milyen rejtelmes uton ébreszti fel benne a vér az állat szilaj és vad ösztöneit?

Valaha, nem tudom már melyik könyvben, azt olvastam, hogy a szerelem a halálban találja fel táplálékát. Nekem ez akkor érthetetlen és bárgyu állításnak tetszett. Nem akartam hinni benne. Egy más alkalommal meg valami rajzot láttam. Meztelen nőt ábrázolt láncon és kalitkába zárva, mint egy papagályt. Minden reggel fiatal

férfiak elé adták vérző szívét. És minden nap szerelmesebb és szebb lett. Én azt hittem, hogy ez gyalázat, szentségtörés, bűn. Ma már tisztán látom, hogy igazság, mely időnként elborzaszt. Mert azért nem értem. Nem értem, hogyan lehet minden szerelem fenekén vér és halál. Hiszen a szerelem az élet, a lét megújodása, a teremtés.

Ez az éppen, feleli ilyenkor egy belső hang. Vajjon az életnek, a megújodásnak, a teremtésnek nincs-e szüksége rombolásra? Vajjon nem az enyészet, a rothadás az, amiben az élet fészket ver magának és elszórja magvait?... A lét nem tenyészhetik meg aranyon és gyémánton. Dögre és váladékokra van szüksége. Még az egyszerű sárból sem születhetik meg, mint a Teremtés könyve szeretné: egy kis csomó gennyből, egy darabka halott husból, egy ganajrakásból kell megszületnie!

Ah! miért?... miért?... miért?...

Van valami ennél is rosszabb a Marie szerelmében. Nem olyan-e ez a szerelem, mint az iszonytató vágy, mely a hullagyálázók lelkében kísért? Olyan körülmények között szeretni, mint ő szeret engem, nem époly irtózat, minden em-

berieségnek ellentmondó-e, mint a sirbolt-rablók tette, akik éjszakánként kiássák és megszenteltelenítik a temető halottait? Ah! hogyan tudnám őt utálni, ha nem éreznék magam is valami tébolyító gyönyört, mikor megkinzom és azokon a lelki és testi gyötrelmeken keresztül szeretem, melyekkel illetem s melyeket ő elfogad, melyeknek áradozó gyöngédséggel, a hála ájult kiáltásaival veti alá magát!

Mindennap találkozunk. Minden este, mikor a falu már alszik, mikor a házban már mindenki lepihent, eljön hozzám, szobámba és nem távozik el onnan előbb, mintsem a hajnal távol, a kert felett, a dombsor mögött pirkadni kezd. Soha nem esik szó közöttünk a kis puposról. De azért mindig ott van közöttünk. Ott van Marie csókjaiban, ölelésében, hörgésében. Látom buja mosolyát a leány ajkán és szemében. Látom testének minden porcikájában. Ott lebeg felettünk az ágy függönyei között, ott csuszkál alattunk az ágy lábánál. És néha úgy tűnik nekem, mintha pupját magasra emelné, rázogatná, megropogtatná. Látom minden árnyékban, melyet a lámpafény vet a falon, a tetőn, a padlón. Ez a szék karjára dobott kabát,

ez ő. Ez a tömzsi váza a kandallón, ez is ő. Árnyék, világosság, tárgy, reflex, mindenütt ott van ő.

Gyakran intéztem kérdéseket Mariehoz, remélve vagy rettegve tőle — nem tudom — hogy majd csak beszélni fog róla:

— Mi volt az oka, hogy egyszerre így megszerettél?

És Marie remegve válaszol:

— Nem tudom... nem tudom... Nem, igazán nem tudom.

Aztán sirásban tör ki, majd elfullad. És hirtelen fojtogató szoritással körémfonva karjait, ittas szemekkel és valami előttem rejtélyes szerelmi hévtől duzzadó ajakkal feleli:

— Nem tudom... Nem tudom!...

És valóban nem tudja. Azt sem, miért gyűlölt valaha, azt sem, miért szeret most. Nem tud semmit.

Egyizben azt mondtam neki:

— Mindig úgy nézel rám, mintha fél-nél tőlem. Igaz ez? Félsz tőlem?

— Nem tudom.

— Hallgass ide, Marie. Holnap vásárnap. Jó volna, ha egy szép sétát tennél. Akarod?

— Akarom. Mindent akarok, amit maga!

— Hallgass ide, Marie. El fogunk menni kettősben a Nagykö kutjához.

Marie vonaglón átborzongott. Szemei megfordultak gödrükben, mint vihartól elkapott bárka a tengeren. Fogai hallhatóan összekocogtak. Könyörgő mozdulattal tette össze kezeit:

— Nem... nem... — kiáltá. — Oh! könyörgöm, csak oda nem... oda soha!

— Ugyan miért?

— Nem tudom.

— Kivánom, Marie.

Erre elhallgatott. És soká, soká nézett rá, valami furcsa tekintettel, melyben egymással váltakozott a rettegés és az esdeklés.

— Igen — hangsúlyoztam — már néhány napja szándékomban van elmenni veled a Nagykö kutjához...

— Elmegyek... — mondotta — ahova kívánja.

Sápadt volt, csaknem hullaszerűen sápadt. És homlokán verejtékcseppek gyöngyöztek alá.

Csökönyös voltam.

— Lássuk csak, Marie. Mond ezt... mond szépen utánam: „Igen, holnap elmegyek veled a Nagykö kutjához.“

Erőlködött, hogy beszéljen. De a szavak, amiket az irtózáttól eltorzult arccal ismételni iparkodott, nem jöttek ki, nem bírtak kijönni a száján.

— Rajta hát, Marie, a Nagykő...

— A... Nagy... kő... — dadogta Marie.

— ...kutjához...

— Ku... u...

És hirtelen, lázbeteg szemekkel, lihegő torokkal rászédült az ágyra és ezt kiáltotta:

— Nem birom! Nem birom! Nem birom!...

Másnap pontosan ott találtam az uton, azon a helyen, ahova találkát adtam neki. Már egy órája várt rám... Legszebb ruháját vette fel: rózsaszín bluzt, kevés, szegényes csipkével, durva rajzzal. Fején rózsaszírmokkal teleszórt nagy szalmakalap volt.

— Menjünk, Marie.

Tikkasztó hőség volt. Az égen időről-időre nagy kékesfekete felhők usztak át. És a viharjós ég alatt az ut tiszta fehér volt, bántóan, kegyetlenül fehér.

Egymás mellett mentünk, egyetlen szót sem váltva. Marie semmire sem ügyelt az uton, sem a mezei virágokra, sem a sö-

vényben zümmögő bogárcákra, sem a madarakra, melyeket a vihar a rendesnél nagyobb elevenségre serkentett, sem a fák leveleire, melyek különösen zölden váltak ki az ég mélykék háttéréből. Egyenesen ment, csaknem mozdulatlan fejfel, az alvó járók lökészerű, gépies lépteivel. És a szél, mely időnként egy gyorsan eltűnt felleg felől kerekedett, meglibbentette kalapjának nagy karimáját...

VIII.

Két óra felé járt, mikor szótlanul és fáradtan elértünk a Nagykö kutjához. A vihar már elült, eltávozott dél felé. Friss szellő hűsítette az ég villamossággal telített forróságát, melyen kevésbé fekete, kevésbé sűrű fellegek usztak át, mind nagyobb azursávokat hagyva szabadon. Minden elhagyatott volt, a domb, a mocsár, a cserjés.

Ekkor így szóltam Mariehoz:

— Pihenjünk itt le szépen együtt!
Vagy még mindig félsz?

— Nem félek — szólt Marie. Más az.

— Ugyan mi?

— Nem tudom.

Jól megnézte a kopasz dombot, melyen

a csenevész cserjék nem bírtak kivirulni; aztán egy fölöttünk elszálló hollót követett tekintetével.

Aztán még ezt mondtam Marienak:

— Voltál valaha már itt a Nagykő kutjánál?

Marie egy pillanatig gondolkozott:

— Igen — mondta. Legalább azt hiszem. Nagyon régen volt.

— Egyedül?

— Oh! nem. Velem jött... nem tudom...

És maga köré nézett, gyászos pillantással, olyan pillantással, amely semmit sem látott, sem az eget, sem a dombot, sem a mocsarat, sem önmagát.

Kikerestem egy puha és kedves helyet, ahol egymás mellé telepedve, kedvünkre kinyújtózhattunk.

— Mit nézel úgy? — kérdeztem Marietól.

— Semmit — mondta ő.

Egy kevésbé remegett, de nem jobban, mint máskor; nem jobban, mint mikor nálam volt, a szobámban; nem jobban, mint mikor nála voltam este a lámpafényes családi házban.

Leültünk egymás mellé, nem messze

a nyilástól, egy sűrű gypszőnyegre.

— Nagyon szeretsz, Marie?

— Nem tudom!

— Nem tudod? De hát akkor miért adtad magad nekem, olyan hirtelen, minden ellenszegülés nélkül?

— Nem tehettem másként.

— Vagy talán gyűlölnél?

— Nem tudom!

Egy lassu és ijedt mozdulattal rámutatott a nyilásra, mely feketén tátongott a lengő dudvatakaró alatt.

— Ez a nyílás? — kérdezte.

— Igen!...

— A feneketlen nyílás?

— Igen!...

— Ah!... Igaz... emlékszem...

És elhallgatott.

A kuszónövények már elvirágzottak. A virágok helyén selymes pihéjü porzók voltak; a vad indákat apró fekete bogyók ékesítették. És szemközt velünk a mocsár csak még félelmetesebb volt. Ugy tűnt nekem, mintha a lápvíz ezer barna szemével bennünket nézett volna. Egy pacsirta jött, sem tudni honnan. Könnyedén szökelt tócsától-tócsáig, mint egy tiszta gondolat szökel át olykor gonosz emberek agyán.

— És a cserjés?... — mondta Marie, végre megtörve a csendet. Nem látom sehol...

— A domboldal mögött van... Ha akarod, megmutathatom...

— Nem... nem... Csak úgy kérdeztem... mint ahogy akármit kérdeztem volna... Ah, Istenem, nem... nem akarom látni...

Most hátán feküdt, arcára terített kálappal, kiterjesztett karokkal, szétnyitott kezeit a gyepen pihentetve. Főlébe hajoltam:

— Marie?... Hallgatsz rám?...

— Igen... igen... Mindig hallgatom magát, akkor is, mikor nem beszél...

— Nos hát!... — mondtam neki nyugodtan — ide jött ki mindig vesszőt szedni a kosárfonáshoz...

A döbbenet görcsös vonaglása járta át a leány egész testét.

— Hallgasson! — mondta. Ne beszéljen arról... Ne beszéljen róla... soha...

Kezébe vette kezemet, aztán szenvedélyes szorítással egész karomat.

— Csak róla nem... soha... — ismételte.

Melle lázas zihálással hullámozott, torka hörgött...

— Soha! soha!

Aztán hirtelen felugorva:

— Én nem vagyok fáradt... Jobban szeretek járni... jobban szeretek akármit!
— mondta Marie...

És ahogyan ott állott, egyszerre felkiáltott:

— Nagy Isten!...

Én is felkeltem...

— Mi az?... mi az hát?

Didergett. Szemében tébolyító félelem égett. Fogvacogva felelte:

— Nézze!... Ott!... Az ő!

És rámutatott egy öreg, kiszáradt nyirfatönkre, melyet addig nem vettünk észre. A füből állott ki, zömöken, alacsonyan, ágak nélkül. Felrepedezett, fekete, rongyos háncs takarta, mintha csak a ruhája volna. Tetején görcsökben és dudorodásokban végződött. Valami görbe és a többinél simább bütyök arcnak látszott rajta, az ő arcának. Valóban, a fa lehántolódott részén tisztán kivehető volt a két vigyorgó szem, a görbére huzott szája, az ocsmány orr. Ő... ő... ő. És hiába tudtam én, hogy egy szurágta fatönk az egész, én rajtam is átvacogott a rémület. Egy pillanatra magam is elhittem, hogy ő az,

hogy a mélység kivetette magából. És az érzéki csalódás oly erős volt, hogy ütésre emelt ököllel rárohantam a fatönkre, ezt kiabálva:

— Takarodj!... Takarodj!

De csakhamar felismertem tévedésemet. És Marie felé fordulva, akinek kalapja a földre esett s akinek kibomlott haja aranyosan omlott vállaira, ezt üvöltöttem... igen, valóban, üvöltöttem:

— Ide gyere!

Marie mereven, mozdulatlan szemekkel közeledett a halott fatuskóhoz.

— Látod... nem ő az...

És rekedtebben, vadabban:

— De, ha mindenáron látni akarod... nézz le a nyílásba... Ha hallani akarod őt, hajolj a nyílás fölé...

Dühödten megragadtam a karját és vonszoltam magammal a mélység felé...

IX.

Vonszoltam magammal a mélység felé.

És akkor egyszerre átvillant rajtam azoknak a rejtett érzéseknek addig homályos, most tiszta és világos tudata, melyeket Marie gerjesztett bennem és azé

a közeli és végtelen és kibírhatatlan utálaté, mely miatta fenekéig megtöltötte lelkemet. Ugy éreztem, eljött a pillanat, mikor többé nem tudom elviselni arcát, testét, csókjait, lelkét és mindazt, ami irántam való szerelmében szolgál megadás, tébolyult türés, áldozati vágy, térdeplés, odarogyás volt. Ah! soha többé, soha, soha többé! Ezek a kielégülés, ezek a testi jóllakottság utáni csók, ezek az ostoba csók, ezek az ajkamat kereső ingerlő ajkak, ez a testemért lihegő test, mindez milyen gyűlöletes volt nekem! Milyen lesz hát még néhány hónap, néhány nap múlva!

Marie ott állott mellettem. Merev szemekkel, mozdulatlan testtel várakozott. Vajjon látott-e engem? Látta a sivár tájat, melynek csak kis pacsirták kölcsönöztek egy kevéske lüktető életet? Ah! nem tudom. És végiggondoltam szerelmünket.

Legkezdetben Marie heves ellenállása, irtózatosszenvedélye a kis pupos iránt, felébresztették bennem a vágyat, hogy magamévá tegyem. Mikor aztán enyém lett, megalázkodása, rabszolganői beleegyezése minden kegyetlenségembe, minden tőlem ért megaláztatás szótlan elviselése, az a néma és iszonyu mámor, melyet saját le-

alacsonyításából, önmaga megsemmisüléséből meritett, az az ugyszólván szadistikus gyönyör, mely ütésem, rugásaim és napról-napra fékevesztettebb gyalázkodásaim közepette átremegett rajta, mindez miután néhány hónapon át elszórakoztatta érzékeimet és eleget tett kéjencségem folyton váltakozó szeszélyeinek, végül is csömörletessé vált, untatott, mint egy mindig egyforma színjáték. A leguralkodnivágyóbb férfi is belefárad végtére abba, hogy a semmin uralkodjék! Mint a kényur tekintélyének, a kéjenc gyönyörüségének is szüksége van megújulásához, érzéseinek és erőinek felfokozásához egy parázs küzdelemre, elhárításra váró akadályokra, legyűrni való akaratokra. Ugyan miféle hódító az, aki nem talál maga előtt elpusztított táboroknál, felégetett falvaknál, menekülő lakosoknál és halott ármádiáknál egyebet? Nem!... nem!... Ah! Istenem, nem! A hódítás öröme éppen az a romhalmaz, amit mi magunk dultunk fel ilyenre; az, amit mi magunk ölünk meg, pusztítunk el, semmisítünk meg! Mit ér minden más?

Mariera néztem. Csunyának, közönségesnek tűnt fel előttem. Nem találtam többé rajta bőrének fehér, hajának vörösen

izzó pompáját. Merev és esetlen volt nagy mellével, hajlékonyságát vesztett derekával. És tekintetében volt valami állati, amire nem emlékeztem.

Elhagyni? Teringettét, ez könnyű lett volna. Nagyon könnyű lett volna. Egyszerűen értésére kellett volna adnom, hogy el van bocsátva, így:

— Marie, belőled elég volt. Takarodj!

Semmitől sem kellett tartanom, sem sirástól, sem szemrehányástól, sem kétségbeesett könnyes jelenetektől, sem kíséreltetektől, hogy ismét nyakamba varrja magát. Nem kellett tartanom a kellemetlenségektől, a piszkos botrányoktól, melyek a szerelmi szakitások rendes utójátékai!

— Takarodj! takarodj! takarodj!

És ő elment volna csendesen, egy könnyörgő szó, egyetlen fenyegetés nélkül abban a pillanatban, mikor kifejeztem volna abbeli óhajomat, hogy távozzék. Bizonyos, hogy eltűnt volna szerelmi és érzelmi életemből. Eltávozott volna belőle egy csapásra úgy, ahogyan jött.

Igen, de evvel semminek nem lett volna vége. Nekem véglegesebb, megfelebbezhetetlenebb valami kellett, mint az egyszerű szakítás. Nemcsak, hogy szerelme

nem kellett többé, őt magát sem akartam többé, jelenlétét, a naponkénti találkozásokat a falu utcáin vagy a mező ösvényein; a megvilágított ablaktáblákon esténként átsuhanó árnyékát. Iszonyu volt a gondolat, hogy kénytelen leszek viszontlátni, mindig újra látni, házuk küszöbén, a csütörtöki hetivásáron, a vasárnapi misén vagy éppen a mi lakásunkon, mikor szombatoként hazahozza a kosár kivasalt fehéreneműt, vagy náluk, amint a félhomályos szobában az asztalra kiterített ruhákat vasalja. Viszontlátni őt mindenütt, ezer kikertülhetetlen alkalommal, mely ugyanazon falu két lakóját szüntelenül arra kényszeríti, hogy keresztezzék, surolják, meghallgassák és gyűlöljék egymást. Nem! ez lehetetlen volt! Mert én mindörökké ki akartam törölni lelkemből ennek a különös szerelemnek emlékét. És az állandó kényszerű együttlét, a közelség, a falusias bizalmasság ébren tartja és új lobogásra szítja az emlékezet hamu alatt pislogó parazsát. Nem volt elég, hogy Marie eltűnjön az életemből: csak úgy volt jóvátéve minden, ha az életből is eltűnik!

De hogyan?

A fekete, hallgatag mélység ott tátongett, mindössze néhány lépésnyire tőlünk.

Az nem árulja el a rábizott titkokat. A belédobott testek nem kerülnek többé elő. És a tócsáról-tócsára szökелő pacsirták, az erdő felé repülö hollók nem beszélnek el az embereknek semmit a véres tragédiákból, melyeknek tanui voltak. És a parasztok, akikkel idejövet találkoztam, époly kevésbé fogják magukat elszólni, hála a gonosztevők és gyilkosok csodálatos és homályos összetartásának. Ha valaha is meg fogják kérdezni őket, szájuk zárt maradna és szemeik halottak.

Marie még mindig várt, a semmibe vesző tekintettel.

— Jer — mondtam neki. Jer, hallgasd a kis pupos hangját.

Mereven és feszesen, mintegy önkivületben, széthuzta a nyilas száját takaró dudvát és gizgagt és közeledett a mélység torkához.

— Hajolj a nyilas fölé!

Meghajlitotta derekát; aztán lassan, gépies mozdulattal letérdelt a nyilas szájához. A gyom pihés porzói hozzátapadtak kibomlott hajához.

— Hajolj jobban le!

Egyik kezével belefogózott egy vastag indába. Néhány csöpp vér serkent ki bőrén.

— Még jobban!

Haja úgy csüngött az üregben, mint vizi maszat szálai a tenger mélyén. Teste félig elmerült a szakadék szájában.

— Hallod?

— Nem — mondta.

Hallgasd csak!

Én is lehajoltam és halk, zümmögő énekhangon ezt mondtam:

Ismered-é... a hont?

És a mélység visszhangja visszaverte a szót:

Ismered-é... a hont?

— Hallod?

— Igen — mondta Marie.

— És felismered a hangot?

— Felismerem — suttogta.

Feje szinte egészen beleveszett a mélységbe.

— Akarsz hozzámenni, Marie?

— Akarok.

— Isten veled, Marie!

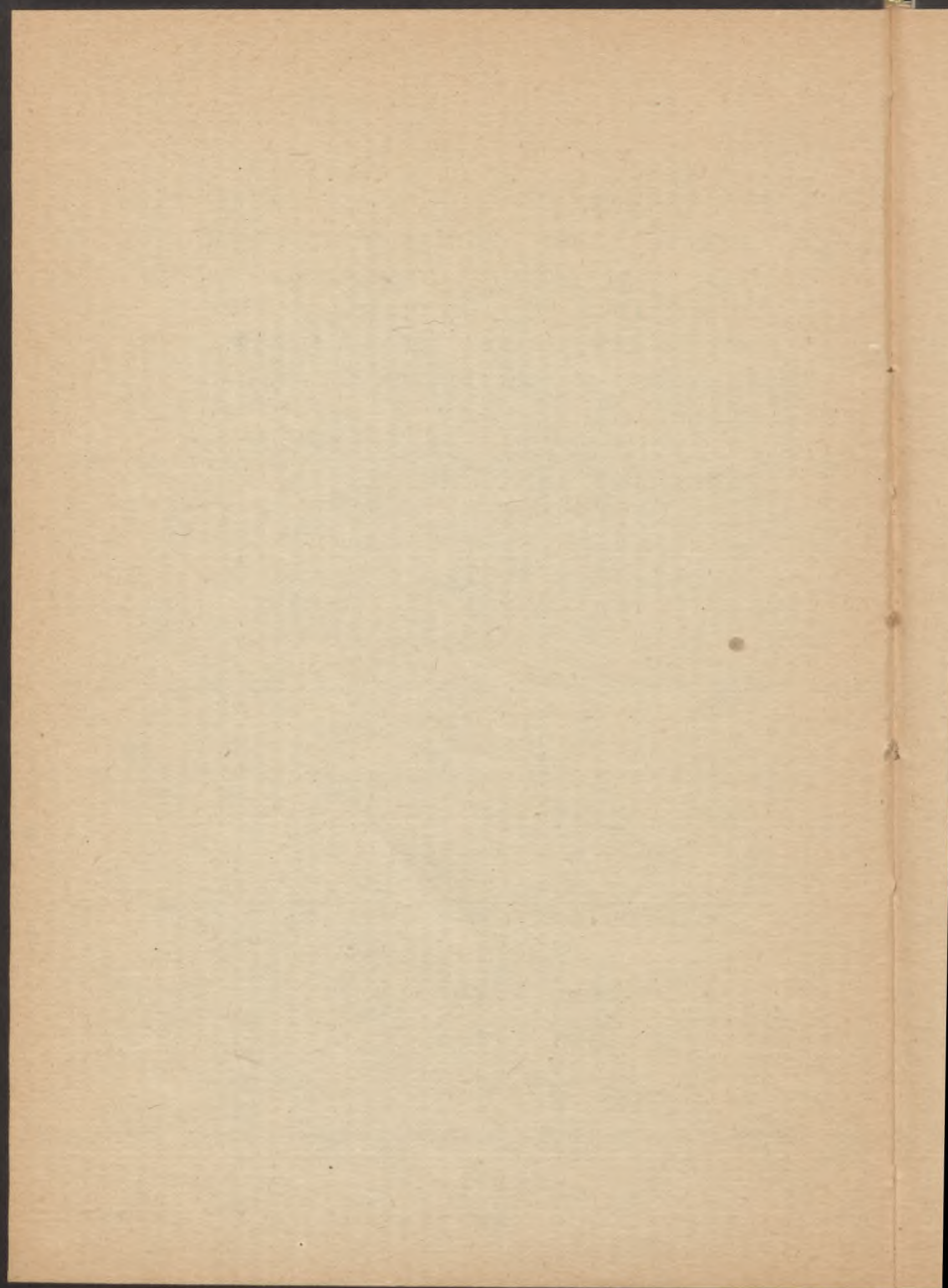
— Ist...

Villámgyors mozdulattal elvágtam az indát, melybe Marie keze megkapaszkodott. Marie eltűnt, vége volt. Egyedül voltam, egészen egyedül.

Semmi nesz...

Néhány pillanatig ott állottam a mélység fölé hajoltan. Ugy tűnt fel nekem, mintha hallanék valamit, valami sodródó, nagyon halk, nagyon könnyed, nagyon elvesző zuhogást. Olyan volt, mint mikor egy kicsiny, nagyon kicsiny pehely táncol a szélben... a szélben, melynek fuvalma emberi füllel nem is hallható.

Aztán felállottam és visszaballagtam a faluba, megkönnyebbült szívvel.

P i é d a n a t

Épen a Champs-Elyséen haladtam fel-felé, mikor a rue de La Boétie legmagasabb pontján egy öreg nénikét láttam magam előtt tipegni, jobbanmondva csiga módjára gurulni. A néni ke gömbölyű volt és ijesztő kövérségében olyan hangosan szuszogott, hogy a járókelők kíváncsian utána fordultak. Világos és könnyű vászonruha volt rajta és szalagokkal diszitett tölcséralaku szalmakalap koronázta vörös parókáját, mely halántékán dugóhuzószerű, bolondos tincsekbe kuszálódott; karján aféle kézimunka-kosárka fityeggett, tele pamutokkal és vörös gombokkal. Elhaladtam mellette. Az öreg néni ke felém fordította fejét és szeme sarkából kissé megütődve nézett utánam.

— Nem tévedek? — kiáltotta mellém lépve és kezét elém tartva. Igazán Henry urhoz volna szerencsém? Ez aztán a kedves találkozás! Annyi idő után! Ah! ki sem mondhatom, mennyire örvendek, hogy láthatom.

Látta, hogy nem válaszolok és nyilván emlékeim között keresgélek, az anyóka ki-létét megállapítandó s ezért csaknem félén-ken kérdezte:

— Nem ismer rám? igazán?... Ma-dame Piédanat... rue Odinet... Biztosan emlékszik...

És rövid szünet után hozzátette:

— Csunyan megváltoztam, ugye?

Madame Piédanat! a híres zongorista felesége! Lehetséges volna ez? Madame Piédanat, ez a kövér, közönséges anyóka, a kosárral, az elhízott arccal és a kiselejtezett rongyokból összefércelt ruhával. Ugy álltam ott, mint akit főbe ütöttek. Nagynehezen nyögtem ki néhány bocsánatkérő szót.

— Nem tesz semmit; nem tesz semmit, kedves Henry ur — mondta. 'Bizony nem maga az egyetlen régi barát, aki nem ismer rám... Azért, igazat megvallva, egészen jól élek.

Nem tudtam, mit feleljek: egészségi ál-lapota felől kezdtem kérdezősködni.

— Tűrhetően vagyok, mint látja — vá-laszolta. — Persze, az embernek meg vannak a maga apró-cseprő bajai, mint általában. De hát mit tegyünk?... Biztosan hallotta, hogy a férjem meghalt... az ujságok mind

megírták. Istenem! Bizony, meghalt szegény, öt éve lesz nemsokára... Ah! nem éltem mindig boldogan mellette!

— És Charles? — kérdeztem.

— Charles? a fiam!... köszönöm szíves érdeklődését... Hm, hát igen... hosszú történet... no tessék, falra festette az ördögöt...

Rámutatott egy elegáns fogatra, mely épen a Champs-Élysées felől gördült elő, két gyönyörű pejlóval. És benne valóban felismertem Piédanat Charles urat, egy vörshaju hölgy oldalán, akinek bolondos kosztümje és szemtelen kalapja nem hagyott fenn kétséget társadalmi helyzete felől.

— Oh! ami a drága gyermeket illeti — mondta a kövér néni, gyöngéd szemeivel követve a fogatot, — ő, azt mondhatnám, igazán szerencsét csinált.

— Megnősült talán?

— Nem, azt épen nem, kedves Henry ur, de egészen olyan, mintha... A kicsike csinos, ugye?... Én mondom, hogy a szerelem erre lyukad ki! És köztünk legyen mondvá, nem a pénz hibázik!

Mindjobban zavarba jöttem, attól is, amit láttam, attól is, amit hallottam. Az öreg nő folytatta:

— Veltük lakom a Jouffroy-utcában. Tudja, így kényelmesebb, mióta egyedül vagyok... Hanem már tulsokat fecsegttem... Át kell, hogy adjam egy üzenetét odaát, a ruhaszalonban és nem szabad elkésnem.

Ujra kezét nyújtott.

— Isten vele! vagy megálljon csak, nem jönne velünk vacsorázni valamelyik este? Tudja, félnyelckor... Charles igazán nagyon fog örülni a viszontlátásnak.

Leverten ballagtam haza. Egész bensőmet felforgatta a látvány, mely nyugtalanító sivárságában a párisi élet legmélyebb fertőjéből bukkant fel előttem. Visszaidéztem emlékembe a régmúlt időket, mikor jókedvű fiatalemberekből álló társasággal minden este ellátogattunk Piédanat asszonyhoz, az egyszerű és kedves fogadtatást, melyben ott részünk volt és szomoru szívvel hasonlítottam össze az egykori könnyed és romlatlan környezetet a mostanival, az erkölcstelenség sarában fetrengő vöröshaju hölgyikével, a keritőnő szerepét játszó anyóval és a gyalázatos fiuval.

A rue Jouffroy-beli lakás olyan volt, mint minden kokott-lakás. Bársony és ismét bársony. Minden tapétából, szőnyegből és függönyből áradt az átható parfüm, mely

a belépőnek valósággal orrába csapott. A szobákban felhalmozott butorokból és a butorokra kirakott csecsebecséből meg lehetett volna mondani a lovagok számát, akik egy órára, egy éjszakára vagy egy esztendőre tanyát ütöttek itt. Párisi portékák, tarka összevisszaságban Nippon ritkaságaival: értékes és művészi holmik esetén és rikitóan izléstelen darabok mellett; az ittjárt emberek minden kusza ötlettelensége, handabandázása, mohó továbbbsietése feltalálható volt a szobák legintimebb szögleteiben. Nem ismerek sivábbabb valamit ezeknél a lakásoknál, melyek a jóvátehetetlen ostobaságok egész tömegét raktározzák magukba; ahol minden egyes butordarab hazugságról, arcátlanságról, áru-lásról beszél, ahol az egyik üvegszekrény tetején egy boldogság kimúltát láthatod, a másik komóton egy könny még meleg nyomait, a harmadik csilláron egy, még pirosuló vércsöppet.

— Ah! csakhogy itt van végre! — kiáltá az épen belépő Piédanat asszony. — Ugye, itt marad nálunk vacsorára, kedves Henry ur? Nagyon kedves magától, hogy eljött!

Kitértem a meghívás elől.

— Charles nagyon fogja sajnálni, iga-

zán... De ugye, legközelebb kárpótolja?... A butort nézegeti!... Szép, mit? A kicsikének van izlése!... És sok ajándékot szokott kapni.

Aztán rövid hallgatás után:

— Vallja be őszintén, meglepi, hogy engem itt lát — mondotta hirtelen elpirulva, miközben zavart arccal a karszék rojtjaival játszott. — De hát mit tegyen az ember! Nem mindig az történik velünk, amit szeretnénk... Igaz, el kell mondanom magának...

Megfordult a karosszékekben és mozdulatlanul, kissé izgatott hangon fogott elbeszélésébe:

— Férjem halálával anyagilag tönkrementem. Jócskán fizetgettük Charlesért az adósságokat, különben is férjem színházi vállalkozásokba bocsátkozott, melyek vagyunkat teljesen felemésztették. Mondanom sem kell, hogy Piédanat, akinek életét egészen kitöltötte a művészet, nem foglalkozott sem Charles-lal, sem velem, sem üzleti ügyeivel s mert alapjában a legnaivabb ember volt — boldog-boldogtalan becsapta és baleknek használta. Képzelje el mostmár helyzetemet. Adósságaim kifizetése és butoraim eladása után úgy álltam itt, mint az ujjam... Miből éljen meg egy magányos nő?

Charlesra nem lehetett számítani. Ugyan ő mindennel megpróbálkozott, bőrzével, ujság-írással, közvetítéssel, de nem boldogult sehol... Ah! én tudom, mi a nyomorúság, higgye el...

Mialatt beszélt, jól megnéztem a szomorú öregasszonyt, roppant arcát, mely tiszta fehér és lötytyedt volt, hármastokáját, mely az evezősök elejéhez hasonló mellén gömbölyödött. Főként keze vont magára figyelmet, rövid és hájas, mely árkokkal átszántott keze, mely kaucsukszerű ujjaival olyan volt, mint valami nyálkás állat mancsa, melyet az Isten is arra teremtett, hogy mocskos dolgokban vájkáljon. Pillanatnyi megindultsága ellenére annyi öntudatlan alávalóság és önként vállalt gyalázat tükröződött Piédanat asszonyság arcán, hogy az utálat hányinger módjára böffent fel szivemből ajkamig. Folytatta az elbeszélést:

— Emlékszik, kedves Henry ur, hogy elég ügyesen kézimunkáztam és nem egy kis himzést vagy horgolást is látott, amivel lakásunkat díszítettem az Odín-utcában! Elhatároztam, hogy gyümölcsöztetni fogom ezt a tehetségemet. Hála néhány jótékony emberem ajánlásának, csakhamar mindenfelé elhelyeztem munkáimat. Rendelőim száma

nőttön-nőtt... Ah! mit tegyen az ember, mikor a szükség hajtja, az ember nem lehet tulságosan kényes a rendelői megválasztásában... Igen nagy sikereim voltak ezek közt a hölgyikék közt, akik — meg kell, hogy mondjam — alku nélkül fizettek minden pénzt. Az első időben nagyon szégyeltem, hogy hozzájuk járok... De az ember ebbe is beletörődik, mint mindenbe! És különben is a kisasszonyok nagyon kedvesek voltak hozzám. Piédanat néni erre, Piédanat néni arra, ahány volt, mind Piédanat néninek hívott. Gyakran meginvitáltak magukhoz ebédre és gyakran töltöttük a délutánt avval, hogy az asztalra könyökölve, likőröspoharakat szopogattunk vagy máriást és ekmekstekket játszottunk. Közben a kis kalandjaikat és bánataikat is elbeszélték nekem. Módot találtam rá, hogy apró szolgálatokat tegyek nekik, amiket busásan megfizettek pénzzel és minden más módon, mert nem telt el hét, hogy nem vittem volna magammal valamit a hölgyektől: hol ruhát, hol ingeket, hol kalapot, szóval mindent, ami az öltözködéshez kellett és pedig, mondhatom, a legcsisosabb öltözködéshez...

Álmodtam? A meglepődés elzárta ajkaim, odaszögezett székemhez. Ugy éreztem,

mintha egy szeszélyes álom ejtett volna hatalmába. Piédanat néni, Charles, a vöröshaju nő, a fogat és ez a sok bársony, ezek a csecsebecsék, a parfümök és a zongoraművész és az egykori vacsorák riadt táncot jártak szegény agyamban. Az öreg nő tovább beszélt:

— Egy ilyen alkalommal ismerkedett meg Charles a kicsikével. Charles igazán szép fiú! A kicsike belehabarodott. Ha tudná, milyen gyöngéd és jó hozzá. Az ember nem is képzelné, nem, az ember nem is képzelné. Ragaszkodott hozzá, hogy egybeköltözzék vele: semmisem kedvesebb és becsesebb neki, mint Charles... Szeretném megmutatni magának az öltözőszobáját; csupa ezüst és minden rajta a monogramja. Azok a gyönyörű fésűk! Az embernek szeme-szája eláll! Megérti, hogy én is idejöttem, hogy a gyermekeimmel lakjam. A kicsike nagyon akarta, tudja, nem tud mindent rendben tartani. Jól esett neki, hogy egy komoly nő lesz mellette, aki szemmel tart mindent a háznál és törődik az ügyeivel... Pokolba is, gondolhatja, hogy az ő helyzetében minden csupa csalafintaság és fogás...

Piédanat néni mélyen sóhajtott, orrát fujta és rosszalólag rázta a fejét.

— Azért — ugymond — nem fenéki tejjel ez az élet és nem egy szomorú eset történik velem. Például tegnap este is, — maga is be fogja látni, hogy igazam van, kedves Henry ur — éjjél felé egyszerre csak nagy kiabálásra ébredek... A kicsike kiáltozott: „Segítség! Megöl! Gyilkos!“ Sokszor szólalkoztak már össze egymással, de még így soha!... Reszketve bujok ki az ágyból és odamegyek a szobaajtóhoz hallgatózni... Borzasztó volt, kedves Henry ur, borzasztó, ahogy magukból kikelten veszedtek odabenn... „Nyomorult!“ mondta Charles. „Segítség!“ kiabálta a kicsike... És pofonok csattantak és tárgyak zuhantak a földre és olyan hörgés volt, mint mikor egy asszonyt fojtogatnak... Istenem! csak nem gyilkolják odabenn egymást! A félelemtől félholtan állottam ott, a kulcslyukra szorított füllel, hogy jobban halljak. De a lárma csakhamar elcsendesült. „Szeretsz, mond, hogy szeretsz!“ sikoltozott a kicsike. „Igen, igen!“ felelt Charles tompa hangon. „Ah! str...!“ — „Ah! cafat!“ És akkor csókok hallatszottak, lihegő, vad, ellulladó csókok, olyanok, mint egy-egy ütés. Husz teljes percig állottam ott mozdulatlanul hallgatózva... Ah! kedves Henry ur!

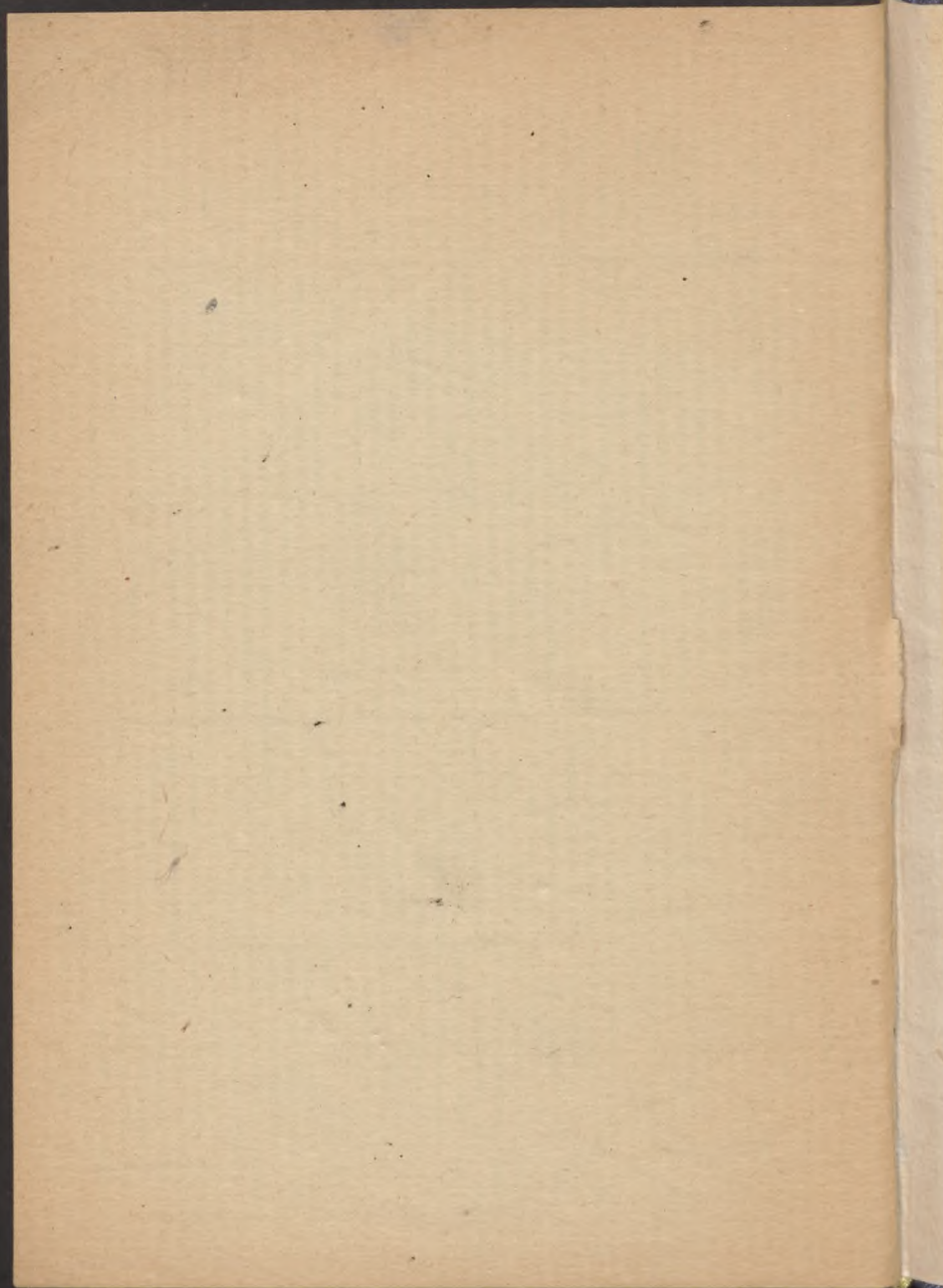
Elhallgatott.

Szorongva, valamilyen parázna vizióban
elvesző tekintettel és elcsukló hangon sut-
togta:

— Soha velem ilyen nem történt!...
Soha!

6

8

3800 / 92

